

**Daniel Bensaid:
Åren då Fjärde internationalen grundas
(1933-38)**

Innehållsförteckning

Inledning.....	3
I. Från kampen att reformera Tredje internationalen till behovet av en Fjärde international: Det historiska testet.....	4
II. En ny International: på vilken grundval?.....	8
III. Mot en ny International. Hur?.....	11
Två metoder.....	12
De fyra block (augusti 1933).....	12
Det öppna brevet (1935).....	14
Rörelsen för Fjärde internationalen.....	15
Grundningskongressen 1938.....	16
IV. Från en kaderinternational till en massinternational.....	17
V. Frågan om entrism och sammanslagning.....	20
VI. Frågan om "entrismen".....	25
Den "franska vändningen".....	25
Den "amerikanska vändningen".....	27
Fraktioner, entrism, inträde.....	27
VII. Frågan om arbetarnas massparti.....	29
VIII. Några slutsatser och tankeställare.....	32

Inledning

Det finns två skäl att studera åren 1933-38, den period då Fjärde Internationalen bildas. För det första ur historisk synvinkel: för att känna till och förstå de strider som formade oss och det programmatiska arv på vilket vi grundar oss. För det andra av mer praktiska skäl: en stor del av vår nuvarande inriktning och problem i partibygget härstammar ur de förhållanden under vilka Fjärde internationalen formerades.

Jag tänker i denna rapport inte gå in på den internationella utvecklingen under dessa år. Men de val och åtgärder jag skall diskutera hade sin direkta grund i händelser i klasskampen. Dessa händelser bör vi ständigt ha i åtanke. (Se "kronologi".)

För att friska upp minnet behöver vi bara påpeka att kampen för att grunda Fjärde internationalen ägde rum under den korta perioden mellan Hitlers seger i Tyskland och förberedelserna inför Andra världskriget. Under dessa få år ägde samhällsomvälvningar och kriser rum med en hastighet som är svår att tänka sig idag: nazismens framväxt i Tyskland och Österrike, den spanska revolutionen och inbördeskriget, sammanbrottet för Folkfronten i Frankrike, den dystra raden av Moskvarättegångar och förföljelser i Sovjetunionen, den Långa marschen och inledningen av befrielsekriget mot Japan i Kina, för att bara nämna några.

På några år genomgick länderna i Europa, världens politiska karta och arbetarrörelsen en fullständig omvälvning. Hela traditioner och kulturer försvann precis som samhällen som svaldes av havet.¹

Med denna bakgrund i åtanke skall vi behandla de stora politiska frågor som ställdes i och med den Kommunistiska internationalens byråkratisering och bildandet av en ny revolutionär International:

1. När? Utifrån vilka kriterier beslutade Trotskij och vänsteroppositionens ledning att tiden var mogen att övergå från kampen att reformera Tredje internationalen till att proklamera behovet av en ny International?

2. På vilka grundvalar? Vilka programmatiska frågor skiljde denna nya internationella strömning från resten av den organiserade arbetarrörelsen, och hur skulle de presenteras?

3. Hur? Vilken metod användes för att försöka samla så många som möjligt kring detta projekt?

4. Med vilka? Vi kommer att analysera det komplicerade förhållandet mellan att bygga nationella sektioner och byggandet av en internationell organisation, liksom de olika taktiker som användes: omgrupperingar och sammanslagningar, "entrism", ett arbetarparti grundat i fackföreningarna, etc..

---

¹ Angående Centraleuropa under mellankrigstiden, se Alain Brassat och Sylvia Klingberg, "*Le Yiddishland révolutionnaire*", Hailland, Paris 1983.

I. Från kampen att reformera Tredje internationalen till behovet av en Fjärde international: Det historiska testet

1. Andra internationalen blev inte chauvinistisk och för ”nationell enhet” över en natt i augusti 1914. Den hade börjat degenerera mycket tidigare. Det saknades inte symptom på denna process. Redan vid sekelskiftet kunde man se de teoretiska och ideologiska symptomen i den stora debatten om revisionismen (i vilken Luxemburg, Bernstein, Labriola och Sorel deltog). Även de politiska symptomen hade blivit fler, från frågan om deltagande i borgerliga regeringar (som restes av Millerand-affären i Frankrike) till anammandet av chauvinistiska ståndpunkter i den koloniala frågan och krigsfrågan vid internationella kongresser.²

Men för att kunna förklara Andra internationalen för ohjälpligt död behövdes mer än motioner vid kongresser, oavsett hur stora skillnaderna var, och mer än en anhopning av allvarliga symptom. Det krävdes en prövning i levande livet, **ett avgörande historiskt test.**

Vad säger mer om en International än dess ståndpunkt i krigsfrågan, då den tvingas välja mellan princip nummer ett ”Proletärer i alla länder, förena er!” och dess raka motsats ”Gå och döda varandra!”? 4 augusti 1914 var de stora socialdemokratiska partierna för allmän mobilisering, och hyllade nationell enhet i sina respektive länder. Därmed beseglade de Andra internationalens öde, och ställde behovet av en Tredje international på dagordningen.

Det var den otvetydiga slutsats Lenin drog i sin pamflett *Andra internationalens sammanbrott*. Han drog inte slutsatsen att man helt enkelt kunde proklamera en ny International, men att man måste ställa sig den omedelbara uppgiften att bygga en, att skapa villkoren för en. De internationella konferenserna i Zimmerwald och Kienthal skulle bli de första stegen i denna riktning. Men den historiska händelse som slutgiltigt slog fast den axel kring vilken den organiserade arbetarrörelsen kunde omgruppera sig, och konkret ställde grundandet av den Kommunistiska internationalen på dagordningen, var den ryska revolutionens seger.

2. Kommunistiska internationalen grundades 1919. Men till och med då fanns det en del tvivel. En majoritet av det unga tyska kommunistpartiet var mot bildandet. Rosa Luxemburg och Karl Liebknecht hade just avrättats. Kongressdeltagarnas invändningar övervanns bara tack vare bolsjevikledarnas stora auktoritet och nyheterna om den explosiva situationen i Österrike-Ungern.³

Byråkratiseringen av Sovjetunionen och den Kommunistiska Internationalen började också ganska tidigt, på 1920-talet. Trotskij daterade ”inledningen av Termidor”, dvs. den byråkratisiska kontrarevolutionen, till 1924. Men innan man kunde dra några slutgiltiga

2 Motsättningarna fick sin återspeglning i de stora diskussioner som fördes inom den internationella socialistiska rörelsen vid sekelskiftet, efter utgivningen av Eduard Bernsteins ”*Evolutionär socialism*” (1899) och Rosa Luxemburgs svar i ”*Sociala reformer eller revolution?*” (1899), som finns på marxistarkiv.se. Debatterna hade föregåtts av en teoretisk tvist om ”marxismens sönderfall”, vilken kan sägas vara den första i en lång rad av ”kriser för marxismen”. Dessutom hade framstående ledare som David och van Kol fört fram uppfattningar om kolonialismens ”civiliserande roll” vid några av Andra internationalens kongresser (se Héléne Carrère d'Encausse och Stuart Schram, ”*Marxism and Asia 1854 – 1914*”, Allen Lane, London 1969).

3 Se **Theses, Resolutions and Manifestos of the First Four Congresses of the Third International**, InkLinks/Humanities Press, London/Atlantic Highlands 1980; och ”*Founding of the Communist International, Proceedings and Documents of the First Congress, March 1919*”, ur **The Communist International in Lenins Time**, red. John Riddell, Pathfinder, New York 1987.

praktiska och organisatoriska slutsatser måste man till fullo förstå processen, i synnerhet de olika förändringar i inriktning och kvalitativa språng som skulle definiera de nya uppgifterna.

Det hade varit oansvarigt att lättsinnigt förklara en rörelse av så stor historisk betydelse för definitivt bankrutt. Det som stod på spel var inte bara teorier, doktriner och principer, utan en enorm omvälvning som hade satt miljontals arbetare i gemensam rörelse under inverkan av den första segerrika proletära revolutionen i ett efterblivet och inom kort isolerat land. Precis som för Andra internationalen behövdes ett avgörande historiskt test.

Ännu 1932 försvarade Trotskij linjen att **reformera Komintern** i ett programmatiskt dokument med titeln *Den internationella Vänsteroppositionen, dess uppgifter och metoder*. Han kallade därför oppositionen en fraktion, inte ett fullödigt framtida parti. Men han framförde en varning:

En sådan historisk **katastrof** som **Sovjetstatens sammanbrott** skulle naturligtvis även dra med sig Tredje internationalen. Likaså skulle Komintern knappast överleva konsekvenserna av sin katastrofala politik om **fascismen segrade i Tyskland** och det tyska proletariatet krossades.⁴

5 mars 1933, knappt ett år senare, förverkligades tyvärr den andra av dessa hypoteser. Som en följd av sina två ledarskaps, socialdemokraternas och stalinisternas, kriminella politik krossades det tyska proletariatet utan strid. Trotskijs slutsats var omedelbar. Han sammanfattade den i en slående formulering: ”Det tyska proletariatet kommer att resa sig igen, men aldrig det tyska kommunistpartiet!” Han tillkännagav öppet: det behövdes ett nytt parti i Tyskland. Men han begravde ännu inte hela Komintern tillsammans med dess tyska parti.

Vid denna tidpunkt, i mars 1933, och fram till juli detta år, var linjen om ett nytt parti ett undantag som bara var tillämpligt på Tyskland, medan den allmänna linjen fortfarande var att ”reformera” Kommunistiska Internationalen och dess sektioner.

Eftersom vårt främsta syfte här är att förstå och tillgodogöra oss den metod som användes, bör man betona hur svåra dessa beslut var. Byråkratiseringen av Sovjet och Komintern var en internationell process. De unga kommunistpartierna var inte bara bihang till Kominterns apparat. Vart och ett hade sin egen historia och sina distinkta drag. Som ett resultat av detta var degenereringsprocessen ojämn. I vissa länder kom staliniseringen tidigt och kvävde den unga kommunistiska rörelsen. Det var exempelvis fallet i Spanien. I andra länder hade tillämpningen av den så kallade ”tredje periodens” äventyrspolitik redan orsakat stora splittringar eller utbrytningar i en del av Kommunistiska Internationalens sektioner. Detta gällde till exempel Sverige, där kommunistpartiets majoritet, under ledning av Kilbom, hade lämnat Komintern. Det gällde även, om än i mindre utsträckning, i Tyskland, där uppkomsten av Brandlers strömning (KPD-O) var en liknande utveckling. Slutligen var den av Joaquin Maurin ledda Katalanska federationens utbrytning en parallell till dessa splittringar.

I andra länder genomfördes staliniseringen av kommunistpartierna och underordnandet av deras ledarskap under Sovjetdiplomats intressen först efter våldsamma strider som höll på under hela 30-talet. I vissa fall blev processen aldrig helt genomförd. Medan stalinistiska ledarskap kunde formera sig i Frankrike kring Maurice Thorez, och i Italien kring Palmiro

---

4 ”*Den internationella vänsteroppositionen, dess uppgifter och metoder*”, på marxistarkiv.se.

Togliatti, formades det kinesiska kommunistpartiets ledning kring Mao under den Långa marschen i strid med gruppen kring Wang Ming, som stöddes av Komintern. Det vietnamesiska kommunistpartiet upprätthöll en viss självständighet, och det jugoslaviska kommunistpartiets ledning drabbade redan före kriget samman med Komintern-ledningen i vissa frågor. I båda fallen verkar Georgij Dimitrov ha spelat rollen av medlare.⁵

Så det var först i juli 1933, efter att ha märkt att Komintern inte reagerade på tragedin i Tyskland, som Trotskij tog itu med frågan om Internationalen och förklarade sig vara för en ny international.

Man kan naturligtvis diskutera det kriterium han ansåg vara avgörande – nederlaget i Tyskland 1933 – och fråga sig om inte Tredje internationalens öde var beseglat redan 1927, i och med tragedin för den kinesiska revolutionen, massakrerna i Kanton och Shanghai, och de första förföljelserna i Sovjet. I senare artiklar visade Trotskij att han var medveten om frågan, men han rekommenderade att man skulle låta historikerna lösa den. Vi bör nog följa detta råd och hålla oss till den metodologiska frågan: tanken att det krävdes ett verkligt test, ett där Komintern hade det direkta ansvaret.

Det test han valde, nazismens maktövertagande i Tyskland, var inte en händelse vilken som helst. Det handlade om ett nederlag för det näst Sovjetunionen mäktigaste kommunistpartiet i världen, i just det land där det ansågs mest troligt att världsrevolutionen först skulle breda ut sig. Utan tvivel innebar det en skarp förändring av situationen.

Men det finns en avsevärd skillnad mellan den Andra och den Tredje internationalens förfall. Det har att göra med Sovjetstatens existens. Under lång tid ställdes Trotskij inför en avgörande svårighet: att uppmana till skapandet av ett nytt internationellt revolutionärt parti, inklusive i Sovjetunionen, innebar en uppmaning till en ny revolution i Sovjetunionen. Men i början av 30-talet ansåg han att det inte gick att kräva detta förrän det byråkratiska styret hade lett till att Sovjetstaten inte längre var en arbetarstat. Enligt van Heijenoort var det först mellan mars och juli 1933 som han tänkte sig att ett förändrat perspektiv kunde lösa detta problem.⁶

I mars 1933 var den allmänna linjen fortfarande att reformera Kommunistiska Internationalen och dess sektioner, utom i Tyskland där behovet av ett nytt parti stod på dagordningen. Efter att Kominterns möte i april 1933 utan några större reaktioner eller svårigheter hade skrivit under på den politik som hade förts i Tyskland, frågade Trotskij sig om det inte var nödvändigt att mana till bildandet av en ny International, utom i Sovjetunionen, där perspektivet fortfarande skulle vara reformer. I mars var alltså uppmaningen att bilda ett nytt parti i Tyskland fortfarande ett undantag. I början av juli var det linjen att reformera Sovjetunionen som var undantaget.

5 De vietnamesiska och kinesiska kommunistpartiernas utveckling diskuteras i Pierre Rousset: **Le Parti communiste vietnamien**, Maspero, Paris 1975, och ”*The Chinese Revolution, Part I: The Second Chinese Revolution and the Shaping of the Maoist Outlook*” och ”*Part II: The Maoist Project tested in the Struggle for Power*”, **Notebooks for Study and Research**, nr 2 och 3, Paris 1987. Wang Ming vittnar om vidden på dessa sammandrabbningar inom den kinesiska ledningen på 30-talet i sina memoarer, **Medio Siglo del Partido Comunista de China y la Traición de Mao Tse-tung**, Progreso, Moskva 1975.

6 Se Jean van Heijenoort, ”*How the Fourth International Was Conceived*”, i **Notebooks for Study and Research**, nr 9, Paris 1988.

Denna villrådighet berodde på de genomgripande omprövningar han tvingades till i och med den kolossala händelseutvecklingen, i synnerhet frågan om degenereringen av den första stat som skapats av en segerrik proletär revolution. Lösningen av denna motsättning blev begreppet ”politisk revolution”. En ny revolution stod förvisso på dagordningen i Sovjetunionen, utan att man behövde vänta på att arbetarstaten kollapsade och kapitalismen återupprättades. Men det var en politisk revolution mot den byråkratiska kastens maktövertagande, en revolution som syftade till att återupprätta den socialistiska demokratin. Behovet av en ny international blev därmed ett följdriktigt svar, även i Sovjetunionen.

3. En annan svårighet härrörde ur de allmänna förhållandena och karaktären på det historiska test som nederlaget i Tyskland utgjorde. För socialdemokratin fullbordade 4 augusti 1914 en opportunistisk utveckling som hade pågått i flera år, en gradvis anpassning till de kommunala och parlamentariska institutionerna, under vilken den parlamentariska och fackliga byråkratin inom den Andra internationalens stora partier definitivt utkristalliserades.

Men i slutet av 20- och början av 30-talet var bilden av Komintern, den bild på vilken den rekryterade sina medlemmar, inte en bild av institutionaliserat klassamarbete, utan tvärtom av ”den tredje perioden”. Det var en militant bild som tilltalade de mest kampglada och hängivna bland unga proletärer som väckts av den ryska revolutionen. Tillons, Vallins, Bergers och Fourriers böcker innehåller värdefulla minnen från denna period.⁷ Isaac Deutscher talar med rätta om Tredje internationalens ”**byråkratiska heroism**” under denna tidsepok.

Det fanns därför goda skäl att tänka sig för två gånger innan man förklarade denna International för misslyckad, en International som inte likt sin föregångare sjönk i chauvinismens träsk när den ställdes inför kriget, utan istället förföll till byråkratisk äventyrspolitik i Tyskland, där världsrevolutionens öde stod på spel.

Medan testet var omedelbart giltigt för det tyska partiet och Komintern som sådan, var det logiskt nog mycket mindre avslöjande för partier som hade mycket mer avlägsna och lösliga band till Kommunistiska Internationalen, som exempelvis det kinesiska partiet efter inledningen av den Långa marschen.

4. Trots dessa svårigheter är metoden i grunden riktig och vi bör lägga den på minnet. Utgångspunkten för att bedöma en organisations karaktär är stora historiska händelser och inte subjektiva kriterier. Den utgår från fakta (även om urvalet av ”betydelsefulla” fakta alltid kan diskuteras) och inte förutsägelser.

1930 skrev Trotskij:

Det är uppenbart att /vår inhemska bonapartisms/ möjligheter och sannolikheter minskar chansen att lyckas med reformer. Men oddsen kan inte mätas på förhand... I detta grundläggande avseende är vi fortfarande för **reformer**.

1933, efter att testet hade ägt rum, skrev han:

Även om den del av oss, för en tid sedan, var övertygade att Komintern var dömd till ett slutligt nederlag, skulle det ha varit omöjligt för oss att proklamera oss själva som en ny International... Vi föreställde oss en tänkbar utveckling där de historiska händelser som i förväg förklarats av oss...

⁷ Vittnesmål på franska om denna period finns t.ex. i: Charles Tillon, **On chantait rouge**, Laffont, Paris; Joseph Berger, **Le naufrage d'une generation**, Denoel, 1974; Jan Vallin, **Sans patrie ni frontières**, Lattés, Paris; och Elizabeth K. Potreskij, **Les Nôtres**, Denoel, Paris 1985.

skulle skapa en radikal förändring i Kominterns politik. Dessa stora händelser har inträffat. Vi hade fallet Kina... Vi hade fallet Tyskland... Den väg som Komintern nu valt är definitiv. Det går inte att hoppas på mirakel. Den är dömd till nederlag. Idén om reformering måste överges, nationellt och internationellt...⁸

Denna metod är i grunden riktig, även för små organisationer. När det gäller små organisationer med bara obetydliga och sköra band till massrörelsen, kan teoretiska misstag och programmatiska avvikelser leda till mer omedelbara och katastrofala resultat än när det är fråga om masspartier. Men även för masspartier visar sig de praktiska konsekvenserna av misstag eller teoretiska revideringar snabbt när de ställs inför avgörande händelser i klasskampen.

1952-53 splittrades Fjärde Internationalen. I efterhand kan man ifrågasätta om Michel Pablo, som då satt i organisationens ledning, om hans ståndpunkt i frågan om stalinismen och byråkratin var farlig och lutade åt revisionism. Men den avgörande prövningen var hans politiska inställning till de viktiga händelser som följde, det vill säga revolutionen i Ungern 1956, då han ovillkorligt stödde arbetarråden i Budapest mot den stalinistiska byråkratin. Alla de som 1953, enbart på grundval av de dokument han skrev, drog slutsatsen att Pablo definitivt hade degenererat, tvingades tre år senare revidera sina ståndpunkter på grundval av hans praktiska handlingar.⁹

Likaså var det riktigt av Fjärde internationalen att återförenas 1963, eftersom man var överens om så viktiga händelser som den politiska revolutionens uppgång (de antibyråkratiska rörelserna i Polen och Ungern 1956), befrielsekriget i Algeriet och den kubanska revolutionens seger 1959.¹⁰

Man bör faktiskt vara ännu mer försiktig när man karaktäriserar eller bedömer små organisationer. Faktum är att deras begränsade kontakter med aktivister och avsaknad av internationella band, betyder att de saknar de tentakler som gör det möjligt att snabbt och korrekt bedöma alla skiftningar i världsrevolutionens utveckling. Innan man ger ett bestämt och förhastat utlåtande om deras karaktär, bör man ge dem tid att samla all nödvändig information, tänka igenom den och korrigera sina misstag. Annars kan varje större händelse bli en ny skiljelinje. Det är det snabbaste sättet att orsaka en oändlig uppsplittring i en mängd strömningar och trosförsamlingar.

II. En ny International: på vilken grundval?

”Det är inte partiet som skapar programmet utan programmet som skapar partiet.” Trotskijs ord härstammade direkt ur den bolsjevikiska traditionen. Programmet är den grundval kring

8 Citaten är tagna ur ”*Tasks in the USSR*” (1 oktober 1930) **Writings 1930-1931**, s 53, respektive ”**För nya kommunistpartier och en ny international**” (27 juli 1933), på marxistarkiv.se.

9 Michel Pablo, som då ingick i Fjärde Internationalens ledning, menade att ett nytt världskrig närmade sig, och förutspådde 1953 att det skulle ske stora skiftningar inom sovjetbyråkratin, när den tvingades försvara de samhälleliga grundvalar ur vilka den hämtade sin styrka mot imperialismens angrepp. Hans ståndpunkt lämnade dörren öppen för hypotesen att en sektor av den härskande byråkratin kunde reformera sig själv.

10 Fjärde internationalen återförenades vid en kongress 1963. En del av dokumenten från denna diskussion finns i ”*The Development and Disintegration of World Stalinism*”, **Education for Socialists**, New York 1970. De två främsta dokument från återföreningskongressen som behandlar de frågor som diskuteras här är *Dynamics of World Revolution Today* och *For Early Reunification of the World Trotskyist Movement*.

vilket partiet definierar sig, väljer sina medlemmar, och skolar sina kadrer. Det är en sammanfattning av klasskampens viktigaste lärdomar.

När man 1933 antog perspektivet på en ny international, var hänvisningarna till *Kommunistiska Manifestet* och Kommunistiska Internationalens fyra första kongresser en visserligen nödvändig men inte längre tillräcklig grund för partiets programmatiska identitet. På bara tio år hade klasskampens stormiga utveckling givit nya avgörande erfarenheter: den byråkratiska kontrarevolutionen i Sovjetunionen, fascismens seger i Italien och Tyskland, tragedin för den andra kinesiska revolutionen.

Lärdomarna från dessa erfarenheter sammanfattas på ett skickligt sätt i *Den Internationella Vänsteroppositionens elva punkter*. Utkastet till detta dokument skrevs i februari 1933, och den tionde punkten reviderades i juli samma år. Dokumentet utgör den nya Internationalens första programmatiska grundval. (Dokumentet finns i sin helhet i appendix. Ej med i denna artikel – öa.)

Det behandlar i ett kort uttalande alla viktiga punkter:

1) Ett obetingat försvar av det proletära partiets oberoende. Det var den lärdom som drogs efter det kinesiska kommunistpartiets underordnande under Guomindang, och mer allmänt från den teori om ”arbetar- och bondepartier” som var på modet i Komintern under 20-talets andra hälft.

2) Ställandet av teorin om den permanenta revolutionen mot teorin om ”socialism i ett land”, och i vidare mening hävdandet av den proletära revolutionens internationella karaktär.

3) Karaktäriseringen av Sovjetunionen som en degenererad arbetarstat, av vilket följde att den måste försvaras mot imperialismen och mot alla försök till kapitalistiskt återupprättande.

4) Fördömandet av stalinisternas ekonomiska politik och äventyrliga ”tvångskollektiviseringar”.

5) Behovet att arbeta i de reformistiska fackföreningarna, vilket innebar att man fördömde den ”tredje periodens” sekteristiska politik att splittra fackföreningarna.

6) Förkastandet av begreppet ”proletariatets och böndernas demokratiska diktatur”, vilket enligt Kominterns ledande kretsar var ett stadium skilt från proletariatets diktatur. Även här var tanken att dra lärdomar från den ryska och den kinesiska revolutionen.

7) Behovet att mobilisera massorna kring övergångsparoller, och i de koloniala länderna och diktaturer kring demokratiska paroller. Denna punkt avslutade den långa debatt om paroller som inleddes vid Kommunistiska Internationalens femte och sjätte kongresser, i synnerhet frågan om demokratiska paroller som kravet på en konstituerande församling i de koloniala och beroende länderna.

8) Behovet av arbetarnas enhetsfront, både mot klassamarbete och den ”tredje periodens” sekterism.

9) Fördömandet av teorin om ”social-fascism”, vilken likställde de socialdemokratiska partierna med fascisterna.

10) Behovet av en verkligt revolutionär international fastslogs.

11) Behovet av en demokratisk regim i partiet ställdes mot byråkratiseringen av Kommunistiska Internationalens och det sovjetiska kommunistpartiets apparater.

Dessa elva punkter är ingalunda överspelade. De måste förvisso klargöras och berikas i ljuset av nya erfarenheter. I själva verket inleddes detta drygt fem år senare, i samband med utarbetandet av *Övergångsprogrammet*, i synnerhet frågan om en politisk revolution mot byråkratin. Man kan alltid lära sig något av erfarenheterna, och det går alltid att dra programmatiska slutsatser från nya händelser, på så sätt som Kommunistiska Internationalens första kongresser drog slutsatser från den ryska revolutionen och som Trotskij och Vänsteroppositionen drog lärdom av händelserna på 20- och 30-talet. Vårt program är aldrig komplett. *Kommunistiska Manifestet* berikades tjugo år senare av erfarenheterna från Pariskommunen. Sovjeterna var en levande erfarenhet för arbetarklassen 1905 innan de blev en programmatisk erövring.

På samma sätt kan och måste vi lära av revolutionens internationella utveckling, från dess segrar (Kina, Jugoslavien, Kuba, Vietnam) såväl som dess nederlag (Tyskland, Spanien, Grekland, Indonesien). Vi måste idag lära av Centralamerika, Filippinerna och Polen, liksom från massrörelserna i de utvecklade kapitalistiska länderna. Inte bara från arbetarnas kamp, utan också från uppsvinget för den oberoende kvinnorörelsen och från miljökampen och kärnkraftsmotståndet.

Femtio år senare kan vi vara mer exakta och taktiskt flexibla. Men frågan kvarstår: har det skett en händelse av sådan betydelse att den kräver en radikal förändring, en kvalitativ revidering av de riktlinjer som skisserades i de *Elva punkterna*?

Med risk för att verka konservativ tror vi tvärtom att dessa punkter, tillsammans med Kommunistiska Internationalens fyra första kongresser, sammanfattar de avgörande programmatiska dagsfrågor kring vilka de viktigaste strömningarna inom den internationella arbetarrörelsen – socialdemokratin, stalinismen, den revolutionära marxismen – måste ta ställning.

Som ett resultat av stalinismens kris, den internationella kommunistiska rörelsens sammanbrott, de segerrika revolutionerna i Kina, Kuba, Vietnam och Nicaragua, befrielse- och uppsvinget i de beroende länderna och den spirande kampen mot byråkratin, har den internationella scenen inom arbetarrörelsen idag blivit betydligt mer komplicerad. Allehanda mellanpositioner och nyanser har mångfaldigats, förfinats och delats i mindre enheter.

Vissa strömningar vacklar mellan stalinismen och socialdemokratin (de vänstersocialistiska strömningarna och "eurokommunisterna"). Andra vacklar mellan socialdemokratin och den revolutionära marxismen, eller mellan stalinism och revolutionära marxism.¹¹ Det som gör Fjärde internationalen så viktig, jämfört med majoriteten av de strömningar som existerade när den bildades, men vilka sedan dess har försvunnit, är att dess allmänna program fortfarande är giltigt.

Frågan om enhetsfronten kanske inte längre ställs i likadana termer som under den "tredje perioden", men den ställs gentemot den splittrande och klassamarbetande politik som förs

---

¹¹ Det är uppenbart att en stor del av stalinismens och socialdemokratin inflytande beror på deras tunga materiella grund. Den revolutionära marxismens inflytande beror enbart på deras medlemmars och teoris tyngd.

idag. Den står i centrum för våra diskussioner med de vänstersocialdemokratiska och eurokommunistiska strömningarna i Europa. Frågan om Sovjetunionens karaktär, om den politiska revolutionen, om vår inställning till de byråkratiserade arbetarstaterna, ställs osvikligt vid varje större sammandrabbning i den internationella klasskampen. Frågan om den permanenta revolutionen (det faktum att den demokratiska kampen i de dominerade länderna växer över i socialistisk kamp) står i centrum för lärdomarna från de kubanska, vietnamesiska och nicaraguanska revolutionerna, i OLAS teser från 1967, i diskussionen om det argentinska kommunistpartiets självkritik, i inflytandet från Schafik Handals teser på vissa latinamerikanska kommunistpartier.¹² Frågan om uppbygget av en revolutionär massinternational och behovet av inre demokrati i de revolutionära partierna är lika aktuell som någonsin.

III. Mot en ny International. Hur?

Hittills har vi diskuterat två problem: 1) När och under vilka omständigheter skall frågan om en ny international ställas? 2) På vilka programmatiska grundvalar skall den byggas? Det tredje problemet som berör oss än idag är: med vilka och hur skall den byggas?

Trotskij's personlighet, hans idéer, analyser och litterära talanger prisas och väcker respekt i de mest skilda läger. Men en sak är inte populär i dessa kretsar: Fjärde internationalen. När frågan kommer upp övergår refrängen från beröm till klagolåt: Varför kämpade en så stor man under de sista åren av sitt liv för ett så ynkligt mål? Andra kritiker väljer en annan infallsvinkel. De angriper inte behovet av en ny international, utan metoden att bygga den. De frammanar bilden av en Trotskij som förbittrats av nederlagen, och blivit brutal, överilad, ultimativ. Resultatet, påstår de, är en "självtutnämnd" International, som dömts till långvarig isolering och minoritets-tillvaro, och därför har märkts av denna arvsynd.

Vi skall inte uppehålla oss vid denna anklagelse för självutnämmande, som är så kär för personer som alltid kommer att vackla. Om vi inte beslutar oss för att gå framåt och bygga de organisationer som vi anser är nödvändiga för vårt dagliga arbete och revolutionära perspektiv, då kommer ingen att göra det för oss. Men viktigare är att denna åsikt ofta återspeglar en olycklig okunnighet om de rika erfarenheter som döljs av legenderna.

Verkligheten är att under fem år, från 1933 till 1938, var kampen för att bygga Fjärde internationalen ett utomordentligt exempel på en både tålmodig, öppen och principfast politisk metod. Trotskij var redan i juli 1933 helt övertygad om behovet av en ny international, precis som Lenin hade utropat behovet av en Tredje international så fort han var övertygad om Andra internationalens sammanbrott. Men när målet väl var uppsatt dröjde det fem år innan grundningskongressen hölls, fem år som ägnades åt ihärdiga ansträngningar att vinna nya krafter till tanken på en ny International och till dess program, att samla styrkor som antingen var utspridda eller fientligt inställda till varandra. Dessa fem år var en

---

¹² OLAS var en Latinamerikansk Solidaritetsorganisation som höll ett möte i Havanna 1967. Kubas delegation till OLAS lade fram en rapport som öppet kritiserade den traditionella stalinistiska teorin om "revolution i stadier" för Latinamerika. Samma slutsatser drogs på nytt i kölvattnet från de nicaraguanska och salvadoranska revolutionerna, i ett dokument skrivet av det salvadoranska kommunistpartiets generalsekreterare Schafik Handal. För en analys av omfattningen och begränsningarna på detta dokument se Daniel Bensaid "Revolution permanente et revolution par étapes en Amérique latine: L'autocritique timorée de Jorge Schafik Handal" (Permanent revolution och revolution i stadier i Latinamerika: Jorge Schafik Handals försagda självkritik), *Quatrième Internationale*, juni-augusti 1983.

fruktansvärd kamp mot klockan mitt under Moskvarättegångarna, spanska inbördeskriget, nazismens uppkomst och det alltmer definitiva hotet om ett nytt världskrig.

Två metoder

I inledningen och noterna till den franska upplagan av Trotskijs verk, har Michel Dreyfus och Pierre Broué försökt beräkna den internationella vänsteroppositionens styrkor i de viktigaste länderna 1933.¹³ De nämner cirka 500 medlemmar i Tyskland, 800 i Tjeckoslovakien, 300 i Polen, 300 i Frankrike, 100 i Belgien, 500 i Förenta Staterna, 300 i Spanien, 2000 i Grekland – uppdelade på två grupper. Dessutom fanns vänsteroppositionen i Sovjetunionen, en styrka på några hundra eller några tusen medlemmar, utspridda i fångläger och svåra att bedöma. Huvuddelen av dessa siffror verkar optimistiska.

Jämte dessa revolutionärt marxistiska kärnor existerade andra styrkor, oftast betydligt starkare numerärt, som höll på att bryta eller hade brutit med socialdemokratin eller den Kommunistiska Internationalen.

Bland de styrkor som hade sitt ursprung i Komintern fanns i synnerhet majoriteten av Svenska Kommunistpartiet under Kilbom, DNA i Norge, Sneevliets RSP i Holland, Maurins Arbetar- och Bondeblock (Bloque Obrero y Campesino – BOC) i Katalonien, Urbahns (Lenin-bund) och Brandlers (KPD-O) grupper i Tyskland. Bland de grupper som hade sitt ursprung i socialdemokratin bör man nämna det tyska SAP, OSP i Holland, Independent Labour Party i Storbritannien, och de landsflyktiga italienska ”maximalisterna”.

Med början 1933 ställdes två metoder att lösa denna situation mot varandra. Den första var outtröttliga ansträngningar att bygga en ny international på en klart avgränsad programmatisk grund. Den andra syftade till att upprätta endast samordningskommittéer på grundval av minimiplattformar och diplomatiska kompromisser. De två metoderna förkroppsligades i kampen för Fjärde internationalen respektive ”Internationella Arbetarsamfundets” (IAG – mer känt som Londonbyrån) vacklan och halvmesyrier.

När vänsteroppositionen övergav linjen att reformera Komintern till förmån för linjen att bygga en ny International, vände sig Trotskij till samtliga oberoende organisationer med vilka man tidigare haft meningsskiljaktigheter i denna fråga. Han argumenterade att frågan inte längre var att bestämma vem som hade haft rätt igår eller förrgår, utan att komma överens om uppgifterna idag och imorgon.¹⁴

De fyras block (augusti 1933)

I augusti 1933 skrev endast tre organisationer (det tyska SAP, samt de holländska OSP och RSP) under uppropet för Fjärde internationalen tillsammans med den Internationella vänsteroppositionen (som just hade bytt namn till Internationella Kommunistiska Förbundet –

¹³ Se inledningen till **Leon Trotsky: Oeuvres 1 et 2**, ILT/EDIU, Paris 1978.

¹⁴ Det gällde särskilt de vänstersocialistiska strömningar som tidigare legat utanför den internationella vänsteroppositionens direkta intressesfär: ”Resultaten av en stor katastrof utvecklas mycket snabbt, ställer nya frågor, och kräver klara svar. Framförallt gäller detta de vänstersocialistiska organisationernas utveckling. De pressas också av både de senaste händelserna och av massorna, som tvingar dem att söka efter politisk klarhet. Vi kan och måste spela en viktig roll i denna process, och hjälpa de vänstersocialistiska organisationerna att finna den verkligt bolsjevikiska vägen.” (*”A Plenum is Needed to Deal with the Paris Conference”* (7 augusti 1933), **Writings 1929- 1933, Supplement**, s 265).

ICL). Deras upprop bestod av tio punkter (se även i slutet av artikeln – ej med i denna översättning -öa):

- 1) Erkännande av reformismens misslyckande och hävdande av behovet av proletariats diktatur.
- 2) Försvar av internationalismen mot teorin om socialism i ett land.
- 3) Förkastande av den vänta-och-se-politik, som ledde till att man missade tillfällena att gripa makten i en nation med motiveringen att man måste vänta på att världsrevolutionen gjorde nya framsteg.
- 4) En karaktärisering av Sovjetunionens byråkratiska degenerering och den Kommunistiska Internationalens misslyckande.
- 5) Erkännande att fascismens maktövertagande hade bekräftat socialdemokratiens misslyckande.
- 6) Det samtidiga erkännandet att fascismens maktövertagande hade avslöjat Kominterns misslyckande.
- 7) Behovet av en ny International.
- 8) Behovet av strategiska avgränsningar, omfattande i synnerhet frågan om upproret, proletariats diktatur och den på sovjetier eller arbetarråd grundade statsformen.
- 9) Försvar av Sovjetunionen som en arbetarstat trots dess degenerering.
- 10) Frågan om partidemokratin.

Jämfört med *Vänsteroppositionens elva punkter* är dessa tio punkter uppenbarligen mycket mindre kompletta och exakta. De anammar inte lika klart uppfattningen om den permanenta revolutionen, klassens oberoende, arbetarnas enhetsfront och övergångsparoller. Trotskij var fullständigt medveten om att *De fyras deklaration* skilde sig från ICL:s program. Ändå menade han att den utgjorde en tillräckligt stabil grund för att ta de första stegen mot den nya Internationalen, att skriva ett Manifest och strategiska teser, och på det hela taget förbereda den nya Internationalen organisatoriskt. Den var därför en kompromiss, i ordets positiva mening, som möjliggjorde gemensamt arbete med strömningar av olika ursprung – zinovjeviter och buchariniter – utan att kräva en balansräkning över 20-talet som en absolut förutsättning. Denna metod var inte ultimativ. Tvärtom var dess mål att föra samman folk.

Några få dagar efter bildandet av "De fyras block" hade Londonbyrå också ett möte i Paris. Med på mötet var det svenska kommunistpartiet, DNA, det brittiska ILP, BOC, SAP, OSP, RSP. ICL deltog vid detta möte under eget namn, för att försvara sin uppfattning om behovet av en ny International.

Mötet antog mycket allmänna ståndpunkter i kampen mot fascismen och tog ställning för "organisk enhet" (sammanslagning) mellan Andra och Tredje internationalerna.

Trotskij kallade ironiskt denna Londonbyrå för en ny Två-och-en-halv International (en del socialistpartier som hade brutit med Andra internationalen men som vägrade att ansluta sig till den Tredje, som t.ex. det österrikiska Socialistpartiet, försökte mellan 1921 och 1923 återuppliva en enda enad international, "som den före kriget"), eller en Tre-och-en-fjärdedels eller Tre-och-en-åttondels International. Vid konferensen försvarade SAP och OSP *De fyras*

deklaration, men skrev trots det under slutresolutionen. Trotskij ansåg det vara ett gravt misstag, men långt från att tappa tålamodet föreslog han att SAP så fort som möjligt skulle gå samman med den tyska vänsteroppositionen. Enligt hans uppfattning var det viktigaste att smida medan järnet var varmt, att ta tag i pendeln när den svängde åt hans håll och spika fast den innan den började svänga åt andra hållet. Framtiden visade att han hade rätt och att frågan om rätt tidpunkt kan vara avgörande inom politiken.

Det öppna brevet (1935)

1934 ägde viktiga politiska händelser rum. I februari krossades det uppror som arbetarnas Schutzbund inlett i Wien och stora fascistdemonstrationer genomfördes i Paris.

Trotskij insåg klart vilka konsekvenser fascismens uppgång skulle få för socialdemokratin. Genom att hota den parlamentariska demokratin hotade den socialdemokratins själva existens, eftersom socialdemokratin levde på parlamentarismens institutioner. Detta hot skulle leda till reflexer av självförsvar bland socialdemokratiska medlemmar, vilket i sin tur skulle leda till radikalisering och vänsterströmningar. Några månader senare deltog de spanska socialisterna i upproret i Asturien, och bekräftade därmed denna analys.

Trotskij drog genast politiska och organisatoriska slutsatser för Spanien, Belgien och i synnerhet Frankrike, nämligen att vänsteroppositionens små styrkor skulle gå in i de socialdemokratiska partierna. Denna linje kallades den "franska vändningen".

Medan den föregående plötsliga förändringen, det vill säga när man övergick från linjen att reformera Komintern till att bygga en ny International, hade antagits nästan fullkomligt enhälligt av den internationella vänsteroppositionens medlemmar, stötte denna nya taktiska vändning mot socialdemokratin knappt ett år senare på många invändningar.

Ett år senare, i augusti 1935, ändrade undertecknandet av Stalin-Laval-pakten och Kommunistiska Internationalens sjunde kongress, som generaliserade Folkfrontslinjen, återigen villkoren. Kominterns nya inriktning ställde inte bara samarbete med den antifascistiska borgarklassen på dagordningen, utan även perspektivet på organisatorisk enhet mellan socialister och kommunister (Dimitrovs rapport till sjunde kongressen). För Trotskij var detta en byråkratisk enhet mellan partiapparater, vilken förutsatte att de revolutionära elementen först rensades ut. Inom några veckor bekräftades än en gång hans förutsägelse med kampanjen för att utesluta "bolsjevik-leninisterna" ur det franska socialistpartiet (SFIO).

Budskapet var tydligt: man måste åter ändra inriktningen och ge uppbygget av självständiga organisationer högsta prioritet.

Under de följande åren tillämpades de två tidigare beskrivna metoderna av sina respektive förespråkare:

- 1935 höll Londonbyrå ett nytt möte. För att slippa ta ställning i grundläggande frågor – vilket kunde splittra den – beslöt sammankomsten att den inte hade tid att diskutera och anta någon principresolution. Eftersom ICL var frånvarande – de vägrade nu delta på dessa konferenser – lade RSP och OSP fram ett förslag om en Fjärde international. Men SAP:s pendel hade redan börjat svänga åt höger.

- Vad gäller ICL innebar den nya svängningen i världssituationen att nya initiativ skulle tas för uppbygget av en Fjärde international. På grundval av de framgångar man rönt i Holland

(där sammanslagningen av RSP och OSP just hade givit upphov till RSAP) och USA (där vänsteroppositionens *Communist League of America* just hade gått samman med Muste's *American Workers Party (AWP)* och bildat *Workers Party of the United States (WPUS)*), kämpade Trotskij i augusti för att man skulle publicera ett **Öppet brev för Fjärde internationalen**, undertecknat av ICL, RSAP, WPUS, den kanadensiska organisationen och ”bolsjevik-leninisterna” i SFIO.

I sina brev klagade han över att han redan hade förlorat två år tack vare OSP:s hummande och harklingar. Men han var fortfarande för att RSAP kunde ha dubbla medlemskap: de kunde stanna kvar i Londonbyrån samtidigt som de skrev under det *Öppna brevet*, under förutsättning att de verkligen engagerade sig i uppbygget av Fjärde internationalen. I linje med detta fick holländarna ansvaret för att förbereda den internationella konferens som skulle hållas i februari 1936. Å andra sidan vägrade Trotskij skjuta på utgivningen av det *Öppna brevet* för att hålla sig på god fot med SAP och försöka få med dem i detta projekt. Det vore ett tecken på bristande självförtroende och beslutsamhet. De som redan nu tvivlar på uppbygget av Fjärde internationalen kommer att tveka att ta andra viktiga beslut i avgörande ögonblick av klasskampen.

Gång på gång förklarade Trotskij att **ICL:s** alla organisatoriska initiativ utgjorde en sammanhängande helhet, som gick utöver de uppenbart skilda nationella taktikerna – sammanslagning med centristiska grupper som var på väg åt rätt håll i Holland och USA, inträde i socialdemokratin i Belgien och Frankrike, ett *Öppet brev* för uppbygget av Fjärde internationalen och oförsonlig kamp mot SAP:s vacklan och diplomatiska politik. Med andra ord uteslöt inte beslutsamheten att nå sitt mål, och oförsonligheten mot de som vacklade, att man gav prov på taktisk flexibilitet i sina relationer till massorna och öppenhet mot centristerna som var på väg mot revolutionära ståndpunkter.

Rörelsen för Fjärde internationalen

Men knappt hade det *Öppna brevet* publicerats, i slutet av 1935, förrän kampen för en ny International stötte på en rad nya hinder och svårigheter. På hösten 1935 splittrades den franska sektionen på frågan om förutsättningarna för och tempot i utträdet ur SFIO. I mars 1936 splittrades WPUS på frågan om man skulle gå in i USA:s socialistparti. Den brasilianska sektionen drabbades hårt av det förtryck som följde på revolten 1935.

Men viktigast var brytningen, i januari 1935, med Andreu Nin och majoriteten av den spanska vänsteroppositionen, därför att de via sitt medlemskap i POUM hade skrivit under folkfronts-överenskommelsen inför de allmänna valen i februari. Slutligen började holländarna bli oeniga igen. De tog sin oenighet med förberedelserna för en ”amerikanska vändning” som förevändning för sin inställning, men den mer grundläggande motiveringen var deras solidaritet med POUM och välvillighet gentemot Londonbyrån. De förberedde inte den konferens som skulle hållas i februari 1936. Den kunde inte genomföras förrän i juli 1936.

Trotskijs oro växte och i början av året anmärkte han att ”det blåser hård motvind”. Han var den förste som insåg konsekvenserna av den byråkratiska kontrarevolutionen i Sovjetunionen (vid denna tidpunkt skrev han **Den förrådade revolutionen**), av fascismens maktövertagande och det allt mer närvarande hotet om ett nytt världskrig. Han insåg helt klart vad som stod på spel i den jakt mot klockan som nu hade börjat. Han förstod att händelserna i Frankrike och

Spanien kanske var den sista chansen. Man måste göra allt för att gripa dessa möjligheter, även om chansen att lyckas var mycket små.

Hans medvetenhet om motsättningarna, vad som stod på spel, och dröjsmålen gav upphov till en känsla av förbittring som mer och mer visade sig i hans skrifter. Idag, många år efteråt, chockeras man ibland av den polemiska tonen och brutaliteten i hans argument. Utan att fördenskull rättfärdiga alla av dem, måste man förstå sammanhangen, hans förtvivlan över sina allra närmaste medarbetares (som till exempel Nin och Sneevliet) tvekan och otillräcklighet i de strider som var så viktiga för framtiden.

I juli 1936 hölls slutligen konferensen för Rörelsen för Fjärde internationalen. Nio organisationer var direkt representerade: Frankrike, Belgien, Holland, Storbritannien, Schweiz, Tyskland, Italien, Sovjetunionen och USA. Tyskarna och italienarna var främst flyktingar. Den sovjetiska sektionen var en sektion av landsförvisade, utspridda i Stalins ”isoleringsläger”. Vad gäller holländarna, så lämnade de mötet innan det var slut.

Grupper som var inbjudna men inte kunde delta var: Österrike, Tjeckoslovakien, Rumänien, Polen och Grekland. Protokollen från konferensen nämner andra länder där grupper fanns: Danmark, Spanien, Kanada, Mexico, Argentina, Chile, Peru, Kuba, Bolivia, Brasilien, Kina, Indokina, Australien och Sydafrika. Av dessa var i synnerhet grupperna i Kina och Indokina betydande.

Konferensen antog klara ståndpunkter angående Folkfronten, Sovjetunionens karaktär, arbetet i fackföreningarna och relationerna till Londonbyrån.

Men den utropade inte Fjärde internationalen. I sin bok om Internationalens historia, och i introduktionen till den första delen i serien om Fjärde internationalens kongresser, hävdar Pierre Frank att Trotskij ville att den skulle utropas vid detta tillfälle. George Breitman kallar detta påstående för en sägen, och menar att det inte finns minsta bevis för det, varken i protokollen från mötet eller i något av Trotskijs brev från denna period.¹⁵

Faktum är att delegaterna vid Fjärde internationalens grundningskongress två år senare, vilka nästan enhälligt stödde bildandet av Internationalen, hade svårt att förklara varför de inte hade gjort det två år tidigare. Några hävdade att det var på grund av att de fortfarande hoppades kunna övertyga vissa centriska strömningar. Andra förklarade att det skulle ha varit svårt att göra det då, eftersom vissa sektioner fortfarande var inbegripna i entristiskt arbete i socialistiska partier.

Grundningskongressen 1938

Så den kongress som bildade Fjärde internationalen hölls 1938, strax efter Stalins stora utrensningar och vid en tidpunkt då Nederländerna i Spanien och Frankrike nästan var fullbordade.

Elva sektioner var direkt representerade: Frankrike, USA, Italien, Storbritannien, Holland, Grekland, Brasilien, Sovjetunionen, Polen, Belgien och Tyskland. Andra nämns i protokollen:

15 Angående denna viktiga historiska fråga se George Breitman: ”*Den svåra vägen till Fjärde internationalen*”, på marxistarkiv.se; anteckningarna från Pierre Broués inlägg vid Follonica-symposiet i Italien (**Rouge** nr 943, 6-13 nov 1980); Pierre Franks svar, ”*Un point d'histoire sur la fondation de la IVème Internationale*”, **Rouge** nr 944, 14-20 nov 1980; och Livio Maitan, ”*Le colloque international sur Trotsky*”, **Quatrième Internationale**, jan-mars 1981.

Kanada, Spanien, Schweiz, Tjeckoslovakien, Rumänien, Österrike, Kuba, Dominikanska Republiken, Argentina, Bolivia, Uruguay, Kina, Indokina. På det hela taget var de styrkor som var representerade mycket svaga. POUM och Marceau Piverts PSOP (som just hade lämnat SFIO) bad att få delta vid mötet. Deras begäran avslogs med hänvisning till säkerhetsskäl.

Grundningskongressen antog det dokument som kom att bli känt som **Övergångsprogrammet**, och stadgarna, vilka formaliserade grundandet av Fjärde internationalen som den ”socialistiska revolutionens världsparti”: en enda världsomfattande organisation som underkastades en gemensam disciplin.

Endast tre röster höjdes mot beslutet. Deras talesman var polacken Hersch Mendel-Stockfisch, vars grundläggande argument var detta:

Marx, Engels och Lenin undvek att bilda de Första, Andra och Tredje internationalerna under perioder av motgångar. De väntade klokt nog på att proletariats kamp sprid sig innan de gjorde det. 1938 fanns det inte ett enda massparti kring vilket den nya Internationalen kunde byggas, medan den Första kunde basera sig på en brittisk sektion, den Andra på en tysk och den Tredje på en sovjetisk. Att skapa Fjärde internationalen i en situation av ebb, som en minoritet i kamp mot strömmen, riskerade att förstöra hela tanken. Det var bättre att helt enkelt öppet förespråka dess nödvändighet, medan man undvek att utropa den. ”Det är proletariats som kommer att skapa Fjärde internationalen”, avslutade han.¹⁶

Den överväldigande majoriteten av delegaterna var för ett grundande. Att bara upprätthålla perspektivet på en massinternational och göra det till ett slagord för framtiden utan att ge den en omedelbar organisatorisk form vore att slå sig till ro med en vänta-och-se-attityd. Tvärtom måste man inleda det hårda arbetet att bygga denna international med de krafter som stod till buds. Fem års tålmodiga ansträngningar och trevare till de centristiska strömningarna hade visat att det var meningslöst att vänta längre på personer som inte kunde ta några beslut under omständigheter som var gynnsammare än de omständigheter som kunde väntas i en nära framtid.

IV. Från en kaderinternational till en massinternational

De villkor under vilka Fjärde internationalen bildades var utan tidigare motstycke och ytterst svåra. Trotskij var fullkomligt medveten om detta.

- Den var i minoritet, utan en enda massektion, en situation som han kallade en ”kaderinternational”.
- Denna international uppstod ur en rad nederlag för världsproletariatet, inklusive den byråkratiska degenereringen av den första arbetarstaten.
- Den trädde fram på scenen under en period då arbetarrörelsen i många länder inte var jungfrulig mark, utan redan organiserad i stor skala och uppdelad i två strömningar, vilka ömsesidigt befordrade varandras brister, nämligen socialdemokratin och stalinismen.
- Stalinismen hade en mäktig och speciell materiell bas, nämligen den byråkratiserade arbetarstaten.

---

¹⁶ Se sammanfattningarna av Mendels och Lameds inlägg i **Notebooks for Study and Research**, nr 9 1988, s 44.

Under dessa förhållanden ”är det inte möjligt att gå rakt framåt”, varnade Trotskij gång på gång. De som ville överbrygga klyftan mellan denna minoritetsinternational och den framtida massinternationalen (för vars uppbygge minoritetsinternationalen var ett oundgängligt verktyg) måste leta efter varje öppning och stödjepunkt.¹⁷

Denna metod skulle tillämpas både i internationell och nationell skala – både på hur man betraktade den nya internationalens roll och hur man tog itu med uppbygget av sektionerna.

Trotskij menade alltid att Fjärde internationalen kunde omfatta krafter som gick utöver bara de revolutionära marxisterna. Skulle detta framtidsperspektiv förverkligas, skulle de bli en av internationalens delar eller en fraktion. Det var denna tanke som vägledde inriktningen på ”De fyras block”. Det var också denna idé han tänkte på när han skrev till Vereeken:

Fjärde Internationalen kommer inte bara att bestå av bolsjevik-leninister. För egen del är jag helt för att godkänna din medlemsansökan. Men du representerar en strömning som skiljer sig från vår.¹⁸

Och han försvarade samma perspektiv när han skrev till Marceau Pivert:

Bolsjevik-leninisterna ser sig som en fraktion i den international som byggs upp. De är fullständigt beredda att arbeta hand i hand med andra verkligt revolutionära fraktioner.¹⁹

Det var samma sak som att erkänna möjligheten att andra ”revolutionära fraktioner” kunde samexistera utan att fullständigt hålla med om det bolsjevik-leninistiska programmet.

Trotskij hade tillämpat samma metod i nationell skala redan 1933, när han förklarade varför man skulle bygga ett nytt parti i Tyskland:

Vändningen består naturligtvis inte av att utropa oss själva till det nya partiet. Det kan inte vara fråga om det. Men vi tillkännager följande: Det officiella tyska partiet är politiskt dött, det kan inte återuppstå. De tyska arbetarnas förtrupp måste bygga ett nytt parti. Vi bolsjevik-leninister erbjuder dem vårt samarbete.²⁰

---

17 ”ICL kan inte handla som ett proletariats självständiga parti, det är enbart ett verktyg **för att skapa självständiga partier**. Detta verktyg måste brukas i enlighet med situationen i varje land.... Och för att kunna det måste man betrakta sig inte som ett surrogat för det nya partiet, utan bara som ett verktyg för dess skapande.... man måste bestämt göra sig av med alla sekteristiska kvarlevor....”(”*The Present Situation in the Labour Movement and the Tasks of the Bolshevik-Leninists*”, resolution från ICL:s utvidgade plenarmöte 1934, **Documents of the Fourth International, 1933-40**, s 62-62).

Ett sätt att lösa detta var den formulering som skrevs in i WPUS stadgar, artikel III: ”Vid sitt bildande är partiet inte anslutet till någon annan grupp eller organisation i USA eller någon annanstans. Dess Nationella kommitté har befogenhet att upprätta vänskapliga förbindelser med grupper och partier i andra länder, och om de har samma grundläggande program som vi kan vi samarbeta med dem i utarbetandet av ett fullfjädrat världsprogram och snarast möjligt bilda en ny revolutionär International. Beslut om organisatorisk anslutning måste tas av partiets Nationella konvent.”((26 februari -35), **Writings 1934-35**, s 192). Enligt Trotskij innebar det faktum att WPUS hade undertecknat det ”*Öppna brevet*” att de hade förbundit sig att bygga Fjärde internationalen, men med de metoder som den objektiva situationen dikterade. Innan man kunde bygga en verklig International skulle många sektioner fortfarande tvingas göra flera kursändringar.

18 ”*For Practical Steps Towards Rapprochement*” (11 oktober 1935), **Writings 1935-1936**, s 151.

19 Leon Trotsky, ”*Labels and Numbers*” (Om Marceau Piverts brev till de uteslutna ungsocialistiska kamraterna) (7 augusti 1935), **The Crisis in the French Section (1935-36)**, Pathfinder, New York 1977.

20 ”*KPD or New Party*” (12 mars 1933), **Writings 1932-33**, s 138.

Samma metod tillämpades i USA 1934, när det trotskistiska CLA försökte gå samman med AWP. I sin *History of American Trotskyism* berättar James P. Cannon, en av den amerikanska trotskistiska rörelsens ledare, följande:

Vi skrev en ledare i mycket vänlig anda, och uppmanade dem att vid sitt konvent ta upp vår inbjudan till samtliga radikala politiska grupper att diskutera frågan om att bilda ett enat parti, och föreslog i synnerhet att de intresserade sig för frågan om internationalismen.

Cannon förde en oförsonlig kamp mot sekteristerna i CLA i denna fråga. Efter sammanslagningen och bildandet av Workers Party upprepade han än en gång:

”Sammanslagningen mellan trotskisterna och musteisterna och bildandet av Workers Party utgjorde otvivelaktigt ett stort steg framåt, men bara ett steg. Det stod snart klart för oss – åtminstone för de mest inflytelserika ledarna av det förutvarande CLA – att det hade börjat en omgrupperingsprocess bland de revolutionära krafterna.” ”Det gick inte att begränsa oss till att säga: 'Här är Workers Party. Det har ett korrekt program. Kom och gå med!'”²¹

Trotsky höll med: ”Mustes grupp kallade sig redan före sammanslagningen för ett parti, utan att vara det. /Workers Party/ är fortfarande inget parti.”²²

Organisationen bar namnet parti, men var i massornas ögon ännu inget parti, den måste bli ett. Förvisso var det hela problemet.

De omständigheter under vilka Fjärde internationalen grundades, det vil säga som en kaderinternational i minoritet, ledde till ytterligare en säregenhet. Det är med hjälp av kvalitativa och kvantitativa ombildningar, sammanslagningar, språng, som den kommer att kunna bli en massinternational eller skapa de villkor som krävs för att bilda en massinternational. Men även dess sektioner måste bli masspartier i sin egen nationella verklighet. Det finns ett förhållande mellan dessa två processer i så måtto som Internationalen givetvis har sitt eget program, men detta program är också en återspeglning av de olika sektionernas verklighet.

Men det finns inte nödvändigtvis ett omedelbart och mekaniskt samband mellan de olika sektionernas kvalitativa omvandling och hela Internationalens förvandling.

Beroende på klasskampens nationella villkor skulle vissa sektioner kunna uppnå genombrott i riktning mot ett massparti samtidigt som Internationalen i sin helhet fortfarande var en minoritetsinternational, med allt vad detta innebär i form av begränsad dragningskraft. Efter Pariskommunens nederlag och utvecklingen av det tyska partiet, fick redan Första internationalen erfara den sortens spänningar. Enligt Franz Mehring var detta en bidragande orsak till Första internationalens kris och upplösning.²³

Dessa motsättningar kan skapa många speciella situationer och problem som man måste vara beredd att lösa från fall till fall, samtidigt som man är orubblig i sina grundläggande principer och flexibel i sin organisatoriska taktik.

De förhållanden under vilka Fjärde internationalen bildades innebär en ständig spänning mellan faran för att anpassa sig till större styrkor genom att offra sitt program, och faran för sekteristisk förstening. Det finns ingen bred motorväg mellan dessa två fallgropar, utan bara

21 James P. Cannon, **Den amerikanska trotskismens historia 1928-1938**, på marxistarkiv.se, s 91, 92.

22 ”A Crisis in the Workers Party” (6 februari 1936), **Writings 1935-36**, s 258.

23 Se Franz Mehring, **Karl Marx - hans livs historia**, på marxistarkiv.se.

oförtrutna, omsorgsfulla, outtröttliga ansträngningar att finna de medel som krävs för att bygga en massinternational. Redan på 30-talet ställdes frågan att hitta dessa medel i praktiken under erfarenheterna av relationer och sammanslagningar med centristiska strömningar å ena sidan, och erfarenheterna av entrism i socialdemokratiska partier å den andra.

V. Frågan om entrism och sammanslagning

Under dessa år då Fjärde internationalen bildades ägnade Trotskij ett minutiöst intresse och flera större dokument åt vad han kallade den ”moderna centrismen”. I början av 20-talet hade Kommunistiska Internationalens ledare ställts inför en annan sons centrism: den massiva strömning som under oktoberrevolutionens mäktiga inverkan bröt med socialdemokratin och närmade sig bolsjevismen. Det mest kända och främsta exemplet är USPD, de tyska oberoende socialisterna, ett parti med hundratusentals medlemmar, där majoriteten gick samman med spartakisterna och bildade det Förenade kommunistpartiet.

30-talets ”moderna centrism” var annorlunda. De nya kriserna i de socialdemokratiska och de stalinistiska partierna hade givit upphov till strömningar som bara var en liten minoritet jämfört med dessa stora organisationer. Denna centrism var svår att nagla fast med en bestämd definition. I sina dokument skriver Trotskij att centrismen aldrig tidigare hade ”skinit med fler av regnbågens färger”. Hans liknelse var mer profetisk än han kunde ana. Ty den organiserade arbetarrörelsen hade aldrig tidigare upplevt så många mellanformer mellan de två ytterligheterna reform och revolution. Detta gamla spektrum komplicerades nu ytterligare av den stalinistiska degenereringen, så att det uppstod alla möjliga mellanliggande, oberäkneliga och vacklande ståndpunkter.

Hellre än att definiera den ”moderna centrismen” föredrog Trotskij att beskriva dessa gemensamma drag:

- centristerna tycker om att ställa pragmatism mot teoretisk stringens, allt i realismens namn;
- de använder anti-sekterismen som alibi för allehanda principiösa diplomatiska manövrer;
- de låtsas inte om de avgörande internationella problemen;
- de tömmer enhetsfronten på allt revolutionärt innehåll, och förvandlar den till en abstrakt princip, etc.

Trotskij valde därför att inte lägga fram fixa kategorier eller skapa en ny klassifikation, utan rekommenderade istället ett antal metoder att använda när man politiskt tog itu med de centristiska strömningarna:

1) För det första skulle man inte blanda ihop de verkliga masströmningarnas medvetenhetsnivå med hur denna på ett begränsat och ibland deformerat sätt återspeglades i organisationer och ledarskap. Med andra ord skulle man noggrant skilja mellan massornas ståndpunkter, som kunde utvecklas på grundval av nya erfarenheter, och vissa ledarskaps professionella, utkristalliserade centrism, som blivit dessa ledares andra väsen.

2) Det avgörande var att finna den centristiska organisationens rörelseriktning, vartåt den utvecklades. Skillnader som vid första anblick kunde verka likartade, kunde i verkligheten ha olika innebörd och praktisk betydelse, beroende på om det handlade om organisationer som

var på väg från reformism i riktning mot revolutionär marxism, eller organisationer som var förlamade, som hade kört fast i förvirring.

3) Man fick inte blanda samman kampen för enhetsfronten, det vill säga massornas enade handlingar, med kampen att få ihop de krafter som krävdes för att bygga ett revolutionärt parti.

4) Ingen potentiell allierad, oavsett hur svag, fick försummas, och sådana grupper skulle följas noggrant och hjälpas framåt, utan att för den skull göra några eftergifter.

5) Man skulle hela tiden ha en klar uppfattning om nästa praktiska initiativ för att i handling föra händelserna framåt.

Den tredje punkten är tillräckligt viktig för vår egen praktik för att förtjäna ytterligare uppmärksamhet. Det gäller skillnaden mellan en enhetsfrontsinriktning och partibygget i egentlig mening.

Trotskij klargjorde denna fråga första gången i ett brev till Internationella sekretariatet angående förberedelserna inför Londonbyråns konferens i augusti 1933. Enhetsfrontspolitiken syftade till att uppnå en överenskommelse om gemensamt arbete för begränsade praktiska mål, och krävde inte någon övergripande enhet om program och principer.

Sådana tillfälliga överenskommelser skulle klart skiljas från det systematiska arbetet att bygga ett parti. Enhetsfrontspolitiken förutsatte alltid att det fanns tydliga programmatiska avgränsningar. Att kämpa tillsammans betydde inte att man vattnade ur sin egen identitet – det skulle bara leda till förvirring. Londonbyråns konferens 1933 uppehöll sig just i det förvirrade området halvvägs mellan en enhetsfront för antifascistiska aktioner och kampen för en ny billighets-International med ett minimiprogram.

Projektet var dömt till nederlag på båda fronter. Det skulle inte leda till verkliga enhetsmobiliseringar som nådde de breda massorna, fackföreningarna och arbetarrörelsens majoritetspartier. Inte heller skulle det leda till framsteg för uppbygget av en ny International: frånvaron av stabila programmatiska principer dömde Londonbyrån till ett liv på sköra kompromisser.

Denna grundläggande skillnad mellan enhetsfronten och partibygget återupprepades så småningom systematiskt och illustrerades med ett flertal konkreta erfarenheter, såväl i det lilla som i det stora.

1936 kritiserade Trotskij således hårt Raymond Moliniers, en av sina franska anhängare, försök att bilda en Revolutionär aktionsgrupp (GAR) i ett distrikt i Paris. Trotskij ansåg att denna grupp varken var en kommitté för massaktioner – ett enhetsfrontsorgan som skulle kunna bli ett enat lokalt och pluralistiskt råd – eller en programmatisk omgruppering i riktning mot uppbygget av ett parti. Det var något mitt emellan som bara befäste förvirringen och var ett hinder för både enade massaktioner och nödvändiga programmatiska klargöranden.

På samma sätt besvarade Trotskij de bolsjevik-leninister som förespråkade en enhetsfront med SFIO:s vänstertendens:

I grund och botten är det att missbruka terminologin. Enhetsfronten förutsätter massorganisationer, och ni är bara propagandagrupper. Om era uppfattningar är identiska borde ni gå samman...²⁴

24 "Turn to the Masses" (25 november 1935), L Trotskij: **The Crisis in the French Section** s 79.

Om det å andra sidan fanns principiella skiljaktigheter var gemensam propaganda en dålig idé, eftersom det bara skulle öka förvirringen.

Samma tankegång upprepades angående det brittiska ILP. För Trotskij var ”enhetsfronten” mellan det Brittiska kommunistpartiet och Independent Labour Party idiotisk. Permanenta enade aktionskommittéer mellan dessa två organisationer skulle bara vara detsamma som ”propaganda-sovjeter”, varnade han. Han förnekade dock inte möjligheten av begränsade punktvisa (”ad hoc”) överenskommelser:

Enhetsfronter för vissa speciella aktioner kunde givetvis ha varit av visst värde, men den enda viktiga enhetsfronten för ILP är med Labourpartiet, fackföreningarna, kooperativen. För tillfället är ILP för svagt för att få till stånd dessa. Det måste först erövra rätten till en enhetsfront genom att vinna massornas stödas.²⁵

I ett brev till Daniel Guérin i mars 1939 skrev Trotskij än en gång:

En ”enhetsfront” är meningsfull när det handlar om massorganisationer. Men så är inte fallet. Med tanke på att det finns olika organisationer är tillfälliga överenskommelser vid det ena eller andra tillfället förvisso oundvikliga. Men det som intresserar oss är inte isolerade exempel utan politiken i sin helhet. Den centrala uppgiften är att arbeta i fackföreningarna, tränga in i de socialistiska och kommunistiska partierna. Denna uppgift kan inte lösas med hjälp av en 'enhetsfront', dvs. med hjälp av det diplomatiska spelet mellan två kraftlösa organisationer. Vad som krävs är att krafterna koncentreras på ett definitivt program för att tränga in bland massorna med gemensamma krafter.²⁶

Även om han tonade ned deras betydelse, har vi sett att Trotskij inte uteslöt möjligheten av partiella, ”ad hoc”, enhetsfronter mellan minoritetsorganisationer. Detta är ett komplicerat taktiskt problem som vi stöter på än idag, men som var nytt på 30-talet. Enhetsfrontspolitiken utarbetades av Kommunistiska Internationalens första kongresser för att användas av kommunistiska masspartier, medan Fjärde internationalens sektioner, igår såväl som idag, är små organisationer.

Men vissa av dem är, även om de ännu inte är masspartier, inte längre bara ”propagandagrupper”, för att använda den formulering som Trotskij tillämpade på bolsjevik-leninisterna 1936. Det är därför det i den dubbla kampen för enhetsfronten och för en fullfjädrad plats i den, kan uppstå en rad mellanliggande situationer som kräver största taktiska flexibilitet från dessa sektioner. Vi har alla erfarenheter av detta problem, som alltid ställs i nya och specifika former, i relationerna mellan vänsterorganisationer eller mellan revolutionära organisationer och delar av majoritetspartierna.

Även när de för samman enbart revolutionära och centristiska organisationer är de praktiska överenskommelser för handling, inte varaktiga kompromisser på grundval av en minsta gemensam programmatisk nämnare. Överenskommelsernas konkreta mål står i samklang med arbetarmassornas behov, och kan därför också riktas till den organiserade arbetarrörelsens majoritetsorganisationer.

I detta avseende bör vi notera att överenskommelser inför val alltid ställer speciella taktiska problem som kräver en klar distinktion mellan vad som härstammar ur enhetsfrontens metod, och vad som härstammar ur politiken att bygga partiet kring ett strategiskt program. Det kan

25 ”Once Again the ILP” (november 1935), **Writings 1935-36**, s 204.

26 ”Centrism and the Fourth International” (10 mars 1939), **Leon Trotsky on France**, Monad, New York 1979, s 213. [Delar av detta brev finns på svenska på marxistarkiv.se.]

finnas många olika sorters valkampanjer. Beroende på omständigheterna kan en valkampanj vara en propagandakampanj (vars omedelbara mål är att stärka partiet), eller en agitatorisk kampanj som försöker föra fram bara några få paroller som svarar mot dagsbehoven och som riktas till de breda massorna. Det innebär att det under vissa kampanjer är riktigt att gå ensamma, under andra är det möjligt att slå tillsammans (Trotskij påminde sina läsare om bolsjevikernas överenskommelse med vänstermensjevikerna inför kommunalvalen i Petrograd 1917). Vallagarna kan påverka valet av taktik.

Här finns inga allmängiltiga recept. Man måste välja den taktik som är lämplig i varje konkret situation. En överenskommelse inför ett val kan innebära en begränsad och delvis form av enhetsfront, och den kan utgöra ett steg mot organisatoriska öppningar. Men det vore farligt om den, oberoende av mer påtagliga överenskommelser i massarbetet, bara blev utgångspunkten för en permanent front som skulle vara varken ett parti eller en enhetsfront.

Vi tvingas ofta sluta delvisa överenskommelser om enhetsfronter, och de konkreta fallen är alltid mer varierande och komplicerade än vad några instruktioner kan förutse. Men det skall inte få oss att överge alla planer till förmån för en gränslös pragmatism, och i synnerhet inte överge den kompass som skall leda oss i dessa spörsmål: skillnaden mellan enhetsfronten och partibygget.

Denna distinktion innebär inte någon form av sekterism gentemot centristiska organisationer. Tvärtom kan klarhet på denna punkt göra det möjligt att komma överens om det mål man eftersträvar med sina förbindelser och tillåta mer djärvhet vad gäller de sätt på vilka de genomförs. Om saker och ting förändras i positiv riktning, om de inblandade parterna närmar sig varandra i sin praktik, eller i viktiga programmatiska frågor, kan vi möta situationen öppet och rättframt och ställa den verkliga frågan: Är en gemensam organisation möjlig? Under vilka förhållanden? Hur kan vi få till stånd dessa förhållanden? Istället för att permanenta förvirringen på grundval av halvhjärtade överenskommelser som varken gynnar effektiva aktioner eller klagörande propaganda (på grund av bristande programmatiskt innehåll), föreslår vi att man går framåt mot att bygga ett gemensamt parti.

Denna inriktning mot omgrupperingar och sammanslagningar har inte som utgångspunkt att söka hitta en minsta gemensam nämnare. Den utgår från att man, om än i begränsad omfattning, närmar sig varandra i det praktiska arbetet, och sedan arbetar sig fram mot de grundvalar och principer som är en oundgänglig plattform för ett stabilt och varaktigt gemensamt parti, som kan agera kollektivt i klasskampens stora tester. Den kräver därför en seriös djupgående programmatisk diskussion som kan följas av alla.

I en diskussionsartikel rörande linjen att gå samman med det tyska SAP skrev Trotskij:

Innan vi definitivt avgör om det är möjligt med samarbete mellan oss, ett samarbete som vi hoppas blir närmast möjliga, måste vi vara helt säkra på att vi har samma inställning till den proletära strategins grundläggande frågor. Vi lägger fram våra uppfattningar när kampen är till ända i olika länder. Vad har ni för inställning till dessa frågor? Om ni ännu inte bestämt er hållning till dem, låt oss då försöka undersöka dem gemensamt, och börja med de klaraste och mest brännande politiska problemen.²⁷

Efter en ärlig och djupgående diskussion kan man mer exakt bedöma vilka gemensamma uppfattningar som har bekräftats och hur stora de kvarvarande meningsmotsättningarna är. De

27 "The Left Opposition and the SAP" (27 april 1933), **Writings 1932-33**, s 213.

senare kan ringas in och möjliga kompromisser hittas, fullständigt medvetna om och klara över deras karaktär. Sådana kompromisser är ett slutresultat av en process och inte en dålig och förvirrad utgångspunkt.

Erfarenheterna på 30-talet uppvisar många exempel på organisatorisk flexibilitet, när klarhet om de viktigaste principiella frågorna väl uppnåts. Denna flexibilitet tillämpades både när det gällde uppbygget av politiska styrkor i ett enskilt land, och när det gällde den ojämna utvecklingen mellan de nationella sektionerna och den internationella som höll på att byggas. Således ansåg Trotskij att man måste ”vara beredd på stora uppoffringar” för att få till stånd en sammanslagning mellan RSP och OSP i Holland:

Eftersom vi inte har för avsikt att tvinga OSP att ansluta sig direkt till vänsteroppositionen, kan vi acceptera att RSP bryter sina organisatoriska band till vårt Internationella sekretariat. Vi anser detta vara en rent organisatorisk eftergift.²⁸

Senare skrev Trotskij angående förslaget att den lilla brittiska sektionen skulle gå in i ILP:

Vårt förslag till den engelska sektionen att den skall gå in i ILP medför naturligtvis att de skall bryta sina förbindelser med oss. Vi har allt att vinna, och inför det är detta tillbakadragande en andrahandsfråga.²⁹

Under sammanslagningen mellan Kommunistiska förbundet (CLA) och Amerikanska Arbetarpartiet i USA, accepterade CLA, trots att de var i majoritet, ett jämbördigt ledarskap och avbrytande av diskussionerna under sex månader för att man i det praktiska arbetet skulle kunna uppnå en viss enhet. Trotskij höll med om denna metod och föreslog tre möjligheter vad gällde den internationella frågan: att den enade organisationen skulle ansluta sig till ICL, eller till de fyras block, eller till båda.

Slutligen: när den Kommunistiska vänstern (ICE) gick samman med BOC och bildade POUM i Spanien, kritiserade Trotskij i sitt första brev inte den politiska kompromissen eller att den enade organisationen anslöt sig till Londonbyrån. Däremot kritiserade han hårt att den spanska sektionen fullständigt hade misslyckats att föra någon politisk kamp, och det faktum att den utan strid hade av sagt sig rätten att bilda en fraktion, något som skulle gjort det möjligt för den att, när händelserna gav upphov till nya frågor, fortsätta kampen för sina egna internationella ståndpunkter i den enade organisationen.

Observera att dessa försök till kompromisser misslyckades. Ändå vidhöll Trotskij samma linje 1938 och 1939 när Piverts strömning lämnade SFIO och bildade PSOP (Socialistiska Arbetar- och Bondepartiet). Vid denna tidpunkt hade en ny omskakande historisk händelse ägt rum: München-avtalet. I sin brevväxling med Daniel Guérin och Marceau Pivert anmärkte Trotskij att PSOP var en ny organisation (med uppskattningsvis 10.000 medlemmar, även om

28 Citatet är översatt från franska (”*Plan d'action*” november 1933, (**Oeuvres 3**, s 69). Denna text återfanns i Sneevliets arkiv i Amsterdam och finns inte med i protokollen från ICL:s plenarmöte (för vilket den verkar vara skriven). Den nämns dock: ”(Kamrat Trotskij förklarar handlingsplanen och ett utkast till dagordning för konferensen med De fyras block).” (**Writings Supplement 1929- 33**, s 328.)

29 ”*Minutes of the ICL Plenum*” (18-19 november 1933), **Writings Supplement 1929-33**, s 328. Ändå ansåg Trotskij ett sådant inträde vara ”otillåtligt om ILP:s centralkommitté skulle kräva av våra vänner att de skulle avsäga sina teorier, eller en öppen kamp för dessa teorier i partiet.” (”*Principled Considerations on Entry*” (16 september 1933), **Writings 1933-34**, s 86). Dessutom: ”I jämförelse med er lilla grupp är ILP en stor organisation. Den lilla hävstång som ni utgör är otillräcklig för att flytta Labourpartiet, men kan ha stor effekt på ILP.” (”*En liten grupps hävstång*”, (2 oktober 1933), på marxistarkiv.se.)

siffrorna är osäkra) och att man skulle göra allt för att hjälpa den att röra sig i rätt riktning. När den franska sektionen väl beslutat sig omformulerade Trotskij det på ett radikalt och ultimativt sätt, som skulle överraska många idag. I sitt brev till POI (Internationalistiska Arbetarpartiet, Fjärde internationalens franska sektion vid denna tidpunkt), satte han en tidsgräns på en vecka för att gå in i PSOP. En vecka! Det var en 180-graders omsvängning om något! Och de som inte var övertygade fick två månader på sig att fundera över det hela, inte mer.³⁰

Detta reser för övrigt en allmän metodologisk fråga. Trotskij var troligen ett geni när det gällde att uppfatta om en situation var mogen, att förutse den övergripande politiska utvecklingen, att hitta ett lämpligt organisatoriskt svar på varje förändring av situationen. Han drog konsekvenserna från sina analyser i organisatoriska planer som var uträknade in i minsta detalj. Men man kan undra om denna flexibilitet, denna taktiska vighet, inte stod i motsättning till den politik som krävs för att bygga en organisation.

Alla känner till att det krävs tid för viktiga beslut att mogna, att förklara dem för ledande organ på mellannivå och för medlemmarna, att börja omsätta dem i praktiken. När händelserna blir mycket stormiga, påskyndas allting, inklusive beslutsprocessen.

Men faktum är att Trotskijs anhängare i Frankrike genomgick fem större taktiska omsvängningar mellan 1932 och 1939: 1932 skulle de kvarstanna i kommunistpartiet som vänsteropposition; 1933 skulle de lämna det efter den avgörande prövningen med nazismens seger i Tyskland; 1934 skulle de ansluta sig till SFIO i förväntan på att vänsterströmningar uppstod där; 1935 skulle de lämna det för att bygga en egen organisation i motsättning till den byråkratiska partienhet som förberedde Folkfronten; 1939 skulle de gå med PSOP... Det är mycket, troligen alltför mycket.

Dessa exempel visar att det är möjligt med största organisatoriska flexibilitet, men på ett villkor: programmatisk fasthet, politisk enhet, klarhet om målen och förtröstan på den ursprungliga revolutionära gruppen. Tvärtom uppammar bristande fasthet och självförtroende i de stora strategiska och internationella frågorna en sekterism i taktiska frågor. Beslutsamhet i de viktiga frågorna gör det möjligt att ta de allra djärvaste organisatoriska initiativ.

VI. Frågan om "entrismen"

Själva begreppet "entrism" har fått en omfattande tillämpning under årens lopp. Det omfattar nu mycket skilda verkligheter och erfarenheter. Det kan därför vara av värde att kort gå igenom de ursprungliga erfarenheterna och konkreta fallen på 30-talet.

Den "franska vändningen"

Vi har redan nämnt den förändrade situationen i Europas i början av 1934, med krossandet av upproret i Wien, de fascistiska demonstrationerna i Paris, den mognande situationen i Spanien, och de slutsatser Trotskij drog angående vilka återverkningar dessa händelser skulle få på de socialdemokratiska partiernas medlemmar. I Frankrike utlöste svaren på de fascistiska demonstrationerna enhetssträvanden mellan medlemmar i de kommunistiska och de socialdemokratiska partierna.

---

30 "Letter to the Political Committee of the SWP" (18 april 1939), **Writings 1938-39**, s 312.

Detta tvingade den unga oberoende bolsjevik-leninistiska organisationen att försöka kämpa för en plats i den enhetsfront som höll på att uppstå, annars skulle den oåterkalleligen fösas åt sidan:

Och i synnerhet, vilken plats skall Förbundet ta, en liten organisation som inte kan göra anspråk på en självständig roll i den kamp som utvecklas framför våra ögon, men är beväpnad med en riktig lära och dyrbara politiska erfarenheter? Vilken plats skall den ta för att genomsyra enhetsfronten med ett revolutionärt innehåll? Att ställa denna fråga klart är i grund och botten att svara på den. Förbundet måste omedelbart inta sin plats i enhetsfronten för att aktivt kunna bidra till den revolutionära omgrupperingen och samla styrkorna i denna omgruppering. Under nuvarande förhållanden kan det bara spela denna roll genom att gå in i Socialistpartiet.³¹

Här upprepade han oupphörligen att den viktigaste uppgiften var att krossa fascismen, annars skulle den krossa oss. För att kunna göra det måste styrkeförhållandena ändras. Även om vi inte kunde låtsas spela en självständig roll, kunde vi inte stå utanför kampen. Vi måste därför inta vår plats i enhetsfronten som fraktion och komma i närmare kontakt med massornas praktiska erfarenheter och pröva våra idéer i praktiken istället för bara i propagandan. Priset för detta blev en relativ förlust av det organisatoriska oberoendet.

Inträdet i masspartierna skulle dessutom innebära en chock-behandling mot faran för sekterism, mot att det utvecklades en stämning av inskränkt smågruppsstillvaro, ett öde som hotade alla nya organisationer i den Internationella vänsteroppositionen. De som gick mot vändningen var i Trotskij's ögon personer som vägrade lämna sin trånga välbekanta tillvaro för en mer vidsträckt verksamhet, men som ändå var redo "att anpassa sig till enhetsfronten från utsidan". Ett samvetsgrant upprätthållande av det organisatoriska oberoendet och en oförsonlig propaganda var inte alltid fritt från svanspolitik i praktiken, i synnerhet när styrkeförhållandena omöjliggjorde att ens idéer omsattes i handling.

En majoritet av den franska sektionen beslutade sig slutligen för att gå med i SFIO. Man gick med i mitten av 1934 under exceptionellt goda omständigheter. Det var ett inträde "med flygande fanor", med Socialistpartiets lednings godkännande. *La Vente* fortsatte att komma ut öppet som "organ för den bolsjevik-leninistiska gruppen i SFIO".

När bolsjevik-leninisterna gick med i SFIO uppgick de till ett hundratal personer. Ett år senare, vid Seine-förbundets möte i juni 1935, fick deras motion om inriktningen 1037 röster, mot 2370 för vänsterströmningen Bataille socialiste och 1570 för Leon Blums motion för en folkfront. Vid SFIO's nationella kongress i Mulhouse en månad senare fick bolsjevik-leninisterna 105 röster, mot nästan 800 för Bataille socialiste och över 2000 för majoritetens motion om folkfront.

Men uteslutningarna hade redan inletts. Under tiden hade Trotskij upptäckt en ny svängning i den internationella situationen. De dokument som cirkulerade inför Kommunistiska Internationalens sjunde kongress, undertecknandet av Stalin-Laval-pakten, förebådade en byråkratisk enhet mellan de stalinistiska och socialdemokratiska partiapparaterna på bekostnad av och till och med mot de revolutionära strömningarna. Man kunde förutse en våg av byråkratiskt förtryck. Trotskij förespråkade därför en ny taktisk vändning mot en oberoende organisation. När den bildades 1936 uppgav POI, den nya franska sektionen, att den hade 615 medlemmar.

---

31 "The Way Out" (augusti 1934), **Writings 1934-35**, s 86.

Den ”amerikanska vändningen”

Med början 1934 uppstod en spricka och en vänsterströmning i det amerikanska socialistpartiet. I juni 1935 la Cannon och Shachtman, som var i minoritet, fram en motion i det nya WPUS' nationella kommitté, där man försynt bad att man uppmärksammat skulle bevaka socialistpartiet i pressen, att man systematiskt skulle söka kontakt med dess medlemmar, och att ett trettiotal kamrater skulle ansluta sig som fraktion.

I december samma år splittrades socialistpartiet. Högern lämnade partiet. Man måste smida medan järnet var varmt. Cannon betonade att man måste dra en skarp skiljelinje mellan partipatriotism och organisationsfetischism. Den senare uppfattningen kunde vara ödesdiger för en liten organisation, som i praktiskt arbete måste bevisa och rättfärdiga sina anspråk på att spela en ledande roll i den framtida revolutionen.³² Man började därför en kamp mot klockan när det gällde socialistpartiet. För Cannon var det nödvändigt med en snabb och beslutsam offensiv mot dess ledning innan den byråkratiserades eller blev pro-stalinistisk (på samma sätt som Santiago Carrillos Socialistiska Ungdomsförbund i Spanien).

De villkor som socialistpartiets ledning satte upp för WPUS:s inträde i partiet var betydligt mer drastiska än vid den ”franska vändningen”. Samtliga oberoende partiorgan måste överges och WPUS:s medlemmar skulle ansluta sig till socialistpartiet individuellt under de lokala partiledningarna överinseende. Deras syfte var att helt enkelt upplösa WPUS:s medlemmar i socialistpartiet. WPUS:s majoritet beslutade att godta dessa villkor och anslöt sig i mars 1936, med förhoppningen att snabbt vinna lokala positioner i partiet och ge ut lokala socialistpartitidningar där man skulle behandla nationella frågor.

Den strömning som hade sitt ursprung i WPUS uteslöts efter cirka ett och ett halvt år, i december 1937. SWP bildades i januari 1938. Det bokslut som den amerikanska ledningen drog av dessa erfarenheter var positivt. Men det skilde sig avsevärt från bokslutet av den ”franska vändningen”, eftersom det amerikanska socialistpartiet inte var något massparti. Dess förmåga att suga upp de nyanslutna medlemmarna var betydligt mindre och vice versa var de senares attraktionsförmåga på resten av medlemmarna betydligt större. Trotskij stödde WPUS-majoritetens inställning till vändningen och skrev:

Givetvis kommer vissa grupper i Europa att försöka tolka ett eventuellt inträde som en avvikelse från Fjärde internationalen. Men vi skall inte fästa minsta avseende vid dem. Frågan är inte att verka lite starkare, utan att bli mycket starkare.³³

Trots sitt namn var Förenta Staternas Arbetarparti ännu inte ett verkligt parti; det måste hitta sätten att bli ett.

Fraktioner, entrism, inträde...

Man måste dra en klar skiljelinje mellan fraktionsarbete i en fientligt inställd organisation, det vill säga entrism i egentlig mening (vilken medför en förskjutning av organisationens tyngdpunkt mot det parti i vilken den genomförs, och en sammanhängande ny definition av de olika arbetsområdena, som till exempel fackligt arbete och ungdomsarbete, i linje med den

32 ”Att vara stolt över och lojal mot sin organisation är en helt ovillkorlig egenskap i en revolutionär rörelse.

Men särskilt i en liten organisation som ännu måste visa sig berättigade till ledarskap, kan organisationsfetischism bli en vilseledande tendens.”(James P. Cannon, **Den amerikanska trotskismens historia 1928-1938**, på marxistarkiv.se, s 103).

33 ”For Entry in the U.S.” (24 januari 1936), **Writings 1935-36**, s 252.

nya inriktningen), och sammanslagning med vänligt inställda organisationer som vi vill hjälpa att röra sig i rätt riktning i sin helhet eller åtminstone till sin majoritet. Både stalinistiska och socialdemokratiska partier är odugliga i ett revolutionärt perspektiv och är inte möjliga att reformera, och skall därför inte i den revolutionära pressen framställas som de instrument vilka arbetarklassen behöver, inte ens när man bedriver entristiskt arbete.

Det är en helt annan sak när revolutionära marxister lojalt arbetar för att bygga upp ett arbetarnas massparti, vilket till exempel är fallet med Arbetarpartiet (PT) i Brasilien idag. Ett sådant parti är ett verktyg med hjälp av vilket proletariatets oberoende som klass kan göra sig gällande. Dess programmatiska grundvalar klargörs inte genom förutbestämda ideologiska diskussioner, utan genom de viktiga beslut det måste ta allteftersom klasskampen utvecklas. Revolutionära marxister kan besluta sig för att bilda en klasskampstendens i vissa avgörande frågor, eller om majoriteten vid något tillfälle skulle gå mot de principer om klassens oberoende på vilka partiet ursprungligen byggdes. Men de ser inte sitt arbete i PT som ett arbete i en fientligt inställd organisation som har gått över till den härskande klassens sida. Tvärtom försöker de efter bästa förmåga bygga och utveckla den.

Denna inställning kommer inte att ändras bara på grundval av skiljaktigheter, ens allvarliga sådana, som uppstår i partiets interna diskussioner. Partiet måste göra grava misstag och framhärda i dem tills det slutligen lider nederlag i avgörande skeden i klasskampen, för att de radikalt skall ändra sin hållning.

I sådana fall ställs man alltid inför konkreta problem som kräver en exakt analys av historien och det aktuella läget i ett givet land. Historiska jämförelser kan göra det lättare att skissera problemet, men de kan aldrig vara ”modeller” eller instruktioner som man skall följa. De uppmuntrar oss bara att använda vår fantasi, och bekräftar att en orubblig inställning i principfrågorna inte utesluter taktisk flexibilitet, utan tvärtom underlättar det.

När Trotskij uppmanade den lilla brittiska vänsteroppositionen att gå med i ILP, kritiserade han de kamrater som till varje pris ville behålla en kärna utanför ILP med en oberoende tidning. Ni måste inse, förklarade han, vilken misstro ILP:s medlemmar har mot denna främmande grupp som anlant bland dem:

Denna misstro kan endast övervinnas om vårt folk går in i ILP med inställningen att påverka partiet i sin helhet och bli mäktiga där, men inte arbeta för att bryta loss en liten del från hela partiet... Att under dessa omständigheter ge ut en liten månadstidning vore vettlöst...³⁴

Kamraterna kunde hursomhelst utnyttja den internationella organisationens engelska press, och om nödvändigt ändra sin inställning i ljuset från nya förändringar av situationen. Men det var viktigt att undanröja varje möjlighet till missförstånd, varje hinder för att få till stånd tillitsfulla band mellan aktivisterna, ömsesidig respekt i handling, vilket skulle förbättra partets utveckling i sin helhet.

Pudelns kärna var att bolsjevik-leninisterna skulle försvara sina ståndpunkter i ILP, inom ramen för deras stadgar, samtidigt som de fullt ut deltog i organisationens uppbygge. Allt är relativt. ILP var ingen massorganisation, utan en grupp med några få tusen medlemmar som hade genomgått en positiv utveckling och kunde utgöra en mycket kraftigare hävstång för att

---

34 ”How to Influence the ILP” (3 september 1933), **Writings 1933- 34**, s 71.

påverka Labourpartiet än vänsteroppositionens lilla grupp. I detta fall, tillade Trotskij till de brittiska kamraterna:

Huruvida ni går in i ILP som en fraktion eller som individer är en rent formell fråga. I verkligheten kommer ni naturligtvis att vara en fraktion som underställs vanlig disciplin..³⁵

VII. Frågan om arbetarnas massparti.

Denna fråga har återuppstått idag, men ofta i en ganska abstrakt form. När Trotskij lade fram detta perspektiv hänvisade han till historiska föregångare. Chartisterna i Storbritannien på 1840-talet, eller Arbetarnas Riddare (Knights of Labour) i USA på 1880-talet, eller diskussionen om att Arbetar- och bondeparti 1924, också i USA. En arbetarklass som just uppstått och börjat agera socialt måste kunna hävda sin egen självständiga politiska existens. Det viktiga, mycket viktigare än strategisk och programmatisk klarhet, är att den skall få till stånd en politisk organisation som är oberoende från borgerliga eller populistiska organisationer, att den ställer upp egna kandidater i valen.

När Trotskij tog upp denna fråga på nytt för USA på 1930-talet, mot det borgerliga tvåpartisystemet med republikaner och demokrater, gav han inte ett svar som gällde för all tid och alla platser. Han påminde om att 1924, under inflytande från den ryska revolutionen, var möjligheten och uppgiften att bygga ett kommunistiskt parti med massinflytande. 1936 ställdes frågan på ett annat sätt. Den ekonomiska krisen hade brutit ut och givit upphov till en militant och radikal facklig rörelse, CIO (Congress of Industrial Organisations), som inte hade någon politisk företrädare eller motsvarighet. Det gjorde det nödvändigt och möjligt med ett arbetarparti grundat på dessa fackföreningar.

Till de revolutionära militanter som frågade honom varför de skulle bidra till att grunda ett reformistiskt parti, svarade han att det inte var frågan om att grunda ett reformistiskt parti, utan ett klassparti, självständigt från borgarklassen. Därefter var framtiden en öppen fråga. Vad som skulle hända detta parti berodde på klasskampen, på styrkeförhållandena, på dess erfarenheter, på revolutionärernas arbete i det. Till de som sade: vi måste bilda ett arbetarparti på en revolutionär grundval, svarade han att detta var något formellt och abstrakt. Av 500 arbetare som vid den tiden deltog i ett möte och var beredda att förstå att de behövde ett oberoende arbetarparti, var kanske fem, inte fler, beredda att förstå att staten måste krossas och stalinismen bekämpas. Dessa fem kunde rekryteras till Fjärde internationalens sektion och de 500 till arbetarpartiet. De två formuleringarna motsvarade olika medvetenhetsnivåer. Bortom detta var frågan öppen. Om det skulle uppstå ett revolutionärt eller ett reformistiskt parti var inte förutbestämt på förhand utan berodde på många faktorer. Det var meningslöst att genast försöka sätta en stämpel på ett parti som föddes under en för klassen avgörande erfarenhet. Ett sådant parti skulle utgöra ett stort steg framåt. Allteftersom det samlade erfarenheter och genomförde de konkreta uppgifter det ställdes inför, skulle dess identitet bli mer exakt. Varje ny prövning skulle hjälpa till att avgöra partiets karaktär.

Det var just i denna anda de revolutionära marxisterna i Brasilien inledde uppbygget av Arbetarpartiet (PT) 1979.

---

35 ”*En liten grupps hävstång*”, (2 oktober 1933), på marxistarkiv.se.

Märk väl att alla dessa hypoteser gäller massarbetarpartier. I länder där arbetarklassen traditionellt är organiserad massivt på det politiska området, ofta utifrån en lång parlamentarisk tradition, är saker och ting helt annorlunda.

Redan i diskussionen om ett massarbetarparti baserat på fackföreningarna i USA, insåg Trotskij att medan detta partis framtid var en öppen fråga, var det också ett utomordentligt övergående fenomen. Så fort det existerade och måste agera, skulle det tvingas ta ställning i de stora dagsfrågorna: den ekonomiska krisen, krigsfaran, Sovjetunionen och stalinismen. Allt skulle äga rum mycket snabbt.

Samma sak gäller idag med det brasilianska PT, som inledningsvis definierades runt ganska elementära frågor. Men inom kort var det tvunget att tackla frågan om val: Skulle det ställa upp själv eller inte? Vilka allianser skulle det söka? Skulle det gå i koalition med den borgerliga oppositionen mot diktaturen eller ej? Det måste ta ställning i frågan om facklig enhet och självständighet. Det måste svara på frågan om utlandsskulden. Det måste avgöra sin solidaritet med Nicaragua, säga något om Polen, besluta om sina relationer till Kuba, klargöra sina relationer till kyrkan och den internationella socialdemokratin, upprätta kontakter med resten av kontinenten, etc..

Till en början var PT ett fenomen som växte fram ur den massradikalisering som följde på arbetarklassens motstånd mot diktaturen i Brasilien. Genom det så kallade ”ekonomiska undret” hade arbetarklassen blivit starkare och yngre, och för den var PT den första politiska erfarenheten, i ett land där det (trots existensen av ett kommunistparti) aldrig hade funnits något starkt oberoende arbetarparti som tävlade med populismen. PT baserades strängt taget inte på fackföreningarna, utan var ett resultat av att de fackliga aktivisternas radikaliserings kolliderade med de fackliga strukturer som diktaturens arbetslagstiftning påtvingade dem.

Hur skulle denna dynamik kunna uppstå i utvecklade kapitalistiska länder där arbetarklassen har en lång, ofta pluralistisk, tradition av självständig politisk och facklig organisering? Man har föreslagit två möjliga utvecklingsvägar: ett nytt arbetarparti och ”organisk enhet”.

I det första fallet uppstår en historisk klyfta mellan massorna och deras traditionella organisationer, och ställer därmed i praktiken skapandet av ett ”verkligt” arbetarparti på dagordningen. Det går att tänka sig en sådan situation, men med svårighet. Banden mellan rörelserna i samhället och de traditionella politiska och fackliga ledningarna blir förvisso allt svagare. Men denna process ger inte helt enkelt upphov till tomrum som kan fyllas av andra. De existerande apparaterna dominerar fortfarande de parlamentariska och sociala områdena.

Även om denna process skulle bli tillräckligt djup, skulle den dessutom inte innebära samma tillströmning av krafter för uppbygget av ett revolutionärt parti som i de tidigare nämnda fallen. I detta fall vore ett bortslumpande av programmatiska principer särskilt olyckligt, ty i en sådan situation kan man inte på ett stabilt och varaktigt sätt samla en revolutionär kraft utan att besvara de viktigaste politiska dagsfrågorna och de strategiska projekt som ställs upp av de befintliga – om än försvagade – masspartier man konkurrerar med i arbetarrörelsen. Mellan revolutionära strömningar kan det förekomma debatter och kompromisser. Men i det stora hela kan en livaktig revolutionär organisation inte klara sig utan en klar identitet som skiljer den från de existerande stora partierna.

Samma problem ställs även förespråkarna för den andra utvecklingsvägen inför, det vill säga de som tror på en återgång till en ”organisk enhet” inom arbetarrörelsen, i synnerhet om de syftar till att återuppbygga en omfattande enad socialdemokrati i likhet med det tyska socialdemokratiska partiet före 1914. Detta perspektiv förs idag fram i Frankrike av de som säger att det är tid att avsluta den parentes som inleddes i och med Tours-kongressen 1920, där splittringen mellan socialistpartiet och kommunistpartiet har sitt ursprung.

Förvisso har denna fråga ställts även tidigare. Låt oss läsa i ett dokument:

Kamrater, utvecklingen av de kommunistiska och socialdemokratiska arbetarnas enhetsfront för gemensam kamp mot fascismen och Kapitalets offensiv ställer också frågan om politisk enhet, om ett enda politiskt parti för arbetarklassen.... Men medan det räcker att vara överens om kampen mot fascismen och Kapitalets offensiv och kriget för att upprätta det kommunistiska och socialdemokratiska partiets enhetsfront, så är det möjligt att få till stånd politisk enhet endast på grundval av en rad bestämda förhållanden av principiell natur. Detta enande är möjligt endast

- för det första på villkor att man står fullständigt oberoende från borgarklassen och helt bryter med socialdemokratins block med bourgeoisin.
- för det andra på villkor att man först uppnår enade aktioner.
- för det tredje på villkor att man erkänner behovet av ett revolutionärt störtande av borgarklassens styre och upprättandet av proletariatets diktatur i form av sovjeter.
- för det fjärde på villkor att man vägrar stödja ett lands bourgeoisie i händelse av krig.
- för det femte på villkor att partiet byggs på den demokratiska centralismens grund, vilken garanterar enhet i vilja och handling, och vars betydelse visades i och med de ryska bolsjevikernas erfarenheter.

Vilken revolutionär kan vara oense med innebörden i detta dokument? Vem som skrev det? Dimitrov, till Kommunistiska Internationalens sjunde kongress 1935.³⁶

Redan 1934 hade Trotskij räknat med att denna hypotes om ”organisk enhet” skulle kunna kröna kampen för enhetsfronten. Han hade en positiv, om än något förbehållsam, syn på den:

Vi marxister måste medge att för tillfället vore en sammanslagning av de två partierna ett framsteg, inte med avseende på Lenins paroller från 1914, eller med avseende på Tours-kongressen, utan med avseende på den nuvarande situationen, sådan den är. En sammanslagning av de två partierna skulle innebära en möjlighet att börja på nytt. Däri ligger allt. Arbetarrörelsen har hamnat i en historisk återvändsgränd.... En sammanslagning av de två partierna skulle oundvikligen bereda vägen för diskussioner, analyser, studier, fraktionsstrider i stor skala, och samtidigt för att ett nytt revolutionärt parti, en sektion av Fjärde internationalen, skulle kunna ta form.... Den historiska reträtten – jag upprepar och betonar det – består inte bara i det faktum att den stalinistiska byråkratin tvingas anpassa sig till arbetarklassens behov genom att förbrödra sig med socialdemokraterna, utan också i det faktum att denna förbrödring – som är banal, sentimental, utan innehåll – utgör ett oerhört steg framåt jämfört med gårdagens absoluta återvändsgränd... [en] utomordentlig dialektik...³⁷

Ja, verkligen en utomordentlig dialektik. I en sådan omfattning att man undrar om denna ”möjlighet att börja på nytt”, att suddas ut allting, att starta från noll igen, i själva verket inte är

36 Översatt från franska. Se **L'Internationale communiste et la lutte contre le fascisme et la guerre**, Progress, Moskva 1980, s 189-90.

37 ”*The Stalinists and Organic unity*” (19 juli 1934), **Writings Supplement 1934-40**, s 504.

en historisk abstraktion, ett exempel på önsketänkande. Det kan finnas ett mått av desperation i hans accepterande av denna dialektiska snara.

Ett år senare släckte den hårda verkligheten dessa önskedrömmar. Allteftersom de två partierna närmade sig varann blev frågan mer konkret. Trotskij svarade då i termer av konkret politik: i detta sammanhang vore en organisk sammanslagning bara ett byråkratisk förberedande av nationell enhet. Vilken till varje pris skulle förkastas och bekämpas, även om det innebar att man förlorade hoppet om att "starta om på nytt".

I själva verket måste vacklan mellan hans första och andra svar ha att göra med hans bedömning av de samhällseliga och internationella styrkeförhållandena, och omfattningen på det "historiska bakslag" som var under uppsegling i mitten av 30-talet. Ett ofantligt ämne.

Låt oss, som avslutning på denna punkt, anmärka att de olika huvudpersonernas ståndpunkter i dessa diskussioner ofta korsade varandra på ett uppseendeväckande sätt, beroende på om de diskuterade entrism eller omgruppering och sammanslagning med centristiska strömningar.

- Således var Sneevliet, Nin och Vereeken hela tiden mot entristiska operationer, vilka de stämplade som likvidatoriska företag. I motsats till detta var de alltid ytterst öppna för försök att omgruppera med centristiska strömningar, försök som ofta slutade med fiasko. De "likviderades" inte av entrism, utan av äventyrliga omgrupperingar och sammanslagningar.

- Tvärtom hamnade de strömningar som var känslomässigt fientliga mot centrismen, och vilka hävdade att de ville vända sig till de breda massorna, ofta i djup entrism i de stora reformistiska partierna, från vilka de ibland aldrig återvände. Det gällde till exempel den brittiska bolsjevik-leninistiska gruppen, som var mot att gå in i ILP, men två år senare begravde sig i Labourpartiet.

Detta är ingen anspelning på dagens situation. Det är helt enkelt en ganska bitter iakttagelse av historiens ironi. Under de fruktansvärda förhållanden som existerade på 30-talet, härstammade denna ironi ur de mäktiga, strukturella motsättningar som fanns inneboende i de styrkeförhållanden och former som arbetarrörelsens kris antog. Uppenbarligen har denna motsättning inte ett lika starkt grepp längre, i och med stalinismens kris, de förändrade förhållandena mellan massorna och de traditionella apparaterna, arbetarklassens förnyelse, etc. Men den har inte försvunnit helt.

VIII. Några slutsatser och tankeställare

Så här i efterhand är det uppenbart att den process då Fjärde internationalen grundades reser en rad frågor som ofta diskuteras inom och utom våra led.

1. För det första, var det inte 1933 redan för sent att visa på Tredje internationalens misslyckande och gripa sig an uppbygget av en Fjärde?

Vi har redan betonat svårigheterna att besvara denna fråga. Att lägga tonvikten på de två ödesdigra dagarna 4 augusti 1914 och 5 mars 1933, vilka antas symbolisera Andra respektive Tredje Internationalens slutliga sammanbrott, ger ett falskt intryck av symmetri. Komintern på 30-talet var inte samma sak som den socialdemokratiska internationalen före 1914, och fascismens seger i Tyskland avslöjade inte Tredje internationalen inför hela den internationella arbetarrörelsen på samma sätt som inledningen av första världskriget avslöjade

Andra internationalen. Förekomsten av en byråkratiserad arbetarstat var också ett nytt problem.

Man kan försöka sätta sig in i detta sammanhang och skriva om historien med ”om”. Men det är inte särskilt fruktbart. Faktum är att vänsteroppositionen redan före 1933 hade en egen politisk och offentlig existens, och uttryckte sina ståndpunkter och utvecklade sina svar på de stora händelserna.

En helt annan sak är om linjen ”att reformera” Kommunistiska Internationalen och kommunistpartierna inte till en början skapade hinder för att bygga betydande självständiga partier i länder som Spanien, där det officiella kommunistpartiet i början av 30-talet knappast var mer än en sekteristisk liten grupp. Linjen att ena alla kommunister i en enda Kominternsektion, som skulle omfatta kommunistpartiet, BOC och Kommunistiska vänstern (ICE), kanske kunde ha drivits effektivare om den senare hade agerat som en självständig organisation istället för som en fraktion i ett marginellt och ynkligt kommunistparti.

Men ur övergripande synvinkel är den viktiga punkten att ha en metod som undviker lättsinniga aktioner, grundade på gissningar och prognoser, och istället söker bekräftelse i stora historiska händelser.

2. Grundades Fjärde internationalen på grundval av en felaktig förutsägelse vad gäller andra världskrigets följder och den byråkratiska diktaturens sammanbrott i Sovjetunionen?

Det är sant att Trotskij verkligen gjorde sådana förutsägelser angående händelseförloppet efter kriget, och drog paralleller till situationen efter första världskriget och den övergripande omgruppering av arbetarrörelsen som ägde rum då, men det är helt fel att Fjärde internationalen skapades på grundval av dessa förutsägelser. Tvärtom härstammade behovet att bygga den ur klassförhållandena i internationell skala, ur de stora uppgifter som världssituationen ställde, och ur krisen för arbetarrörelsens ledning på randen till kriget.

Skulle Fjärde internationalen ha lagts på is och fått vänta på bättre tider, därför att kriget inte skulle leda till socialistiska revolutioner i Europa och till stalinismens sammanbrott? Frågan är abstrakt och vilseledande. Varje större historisk korsväg öppnar en rad möjligheter. Kriget ledde inte till den stalinistiska byråkratins sammanbrott. Inte heller ledde det på ett mekaniskt sätt till en fredlig stabilisering av kapitalismen och det byråkratiska systemet. Efterdyningarna till kriget avbröts av revolutionära kriser, av Sovjetunionens införlivning av de östeuropeiska arbetarstaterna, av så föga triviala händelser som den jugoslaviska och i synnerhet den kinesiska revolutionen, av inledningen på stalinismens kris. Under dessa världsomfattande omvälvningar var Internationalen nödvändigare än någonsin.

Gårdagens och dagens frågor är avsevärt mer direkta och mindre spekulativa.

Är tanken på en revolutionär international föråldrad? Nej. Tvärtom, är den en nödvändig organisatorisk tolkning av den proletära revolutionen som en internationell helhet, av förkastandet av chauvinismen och teorin om socialismen i ett land, av arbetsdelningens, produktionsprocessens och produktivkrafternas allt större internationalisering. Utan ständiga ansträngningar att omsätta och konkretisera denna förståelse i ett försök att bygga en internationell organisation, kan inte ens den mest uppriktiga internationalism gå utöver aktiv solidaritet och förhoppningar om seger. Om varat bestämmer medvetandet, så bestämmer den internationella organisationens existens ett internationalistiskt medvetande som försöker förstå klasskampens olika aspekter i internationell skala.

Är den Fjärde internationalens program fortfarande tillämpligt och giltigt i ljuset av klasskampens stora händelser, eller har det förvandlats till ett hinder som förhindrar vår strömning att komma i kontakt med massorna? Givetvis kan klasskampens erfarenheter alltid berika och klargöra ett program, oavsett hur förfinat det är. Men frågan om den permanenta revolutionen, enhetsfronten, övergångsparoller, kampen mot byråkratin, partiteorin, alla står de än idag i centrum för den revolutionära strategin. Utvecklingen under och efter andra världskriget har bekräftat programmets giltighet. Långt från att vara ett hinder för förståelsen av nya fenomen som uppkomsten av nya arbetarstater, den koloniala revolutionens uppsving, senkapitalismens nya drag, hjälpte det oss att hitta vägen bland dem.

Har, slutligen, denna existerande International, som grundades på ett riktigt program som är tillämpligt än idag, ändå inte misslyckats i praktiken, trots detta program? För att kunna besvara denna fråga måste man hålla sig till de största prövningar som den internationella klasskampen ger upphov till: nämligen krig och revolutioner. Under det stora chauvinistiska bakslag som andra världskriget utgjorde, undvek Internationalen både defaitism och sekteristisk neutralitet i länder som ockuperades av de fascistiska staterna, och den chauvinistiska yra av nationell enhet som härskade på andra håll. Med sina svaga styrkor upprätthöll den en internationalistisk politik. Den stod i förgrunden i försvaret av revolutionerna i Jugoslavien, Algeriet och Kuba, och nu i Nicaragua, även när dess medlemmar, som till exempel i Vietnam och Kina, förföljdes av dessa revolutioners ledarskap, som hade övats i den stalinistiska skolan.

Ibland erkänner våra motståndare att detta är mycket meriterande, men tillägger att det inte löser frågan om Internationalens användbarhet. Vad är det för nytta med en International som inte vunnit några stora segrar? När vi gör anspråk på arvet från den första historiska segern, oktoberrevolutionen, skämtar vi inte. Vi kämpar politiskt mot de byråkratiska inkräktare som gör anspråk på samma arv, och därmed identifierar den socialistiska revolutionen med en byråkratisk kontrarevolution som är en parodi och oäkta revolution. Men vårt svar stannar inte där. Ty i verkligheten, såväl inom politiken som historien, är segerrika revolutioner inte de enda segrarna. Vissa är mindre spektakulära. Vi har vunnit andra segrar, och inte några små heller. I synnerhet har vi vunnit segern att ha varit de första inom arbetarrörelsen som tog strid mot stalinismen.

Vi vet genom många vittnesmål att det oftast var "trotskisterna" som inte vek sig och kapitulerade för den stalinistiska terrorn. Det var inte fråga om psykologi eller karaktär, utan om politiskt medvetande och övertygelse. De var svårare att knäcka därför att de förstod situationens mekanismer och logik. Det är inte bara en symbolisk eller moralisk seger, utan en fullfjädrad politisk seger. Den har lett till att vårt århundrades fruktansvärda historia kan förstås med hjälp av marxismens verktyg, att vi fortfarande kan frammana detta sekels mest avskyvärda händelser utan att misströsta om arbetarklassen eller socialismen. Utan denna oavbrutna kamp skulle kvacksalvare, andra klassens skojare, nya filosofer och imperialismens nya korsfarare idag ha monopol på att fördöma Sovjets gulag.

Tack vare vänsteroppositionens och Fjärde internationalens heroiska kamp utarbetades ända från början vägvisare och riktpunkter för en marxistisk opposition till stalinismen, som man idag kan dra stor nytta av.

Om det finns ett behov av en International, om den existerar, om dess program är korrekt, om den inte har misslyckats, då måste man kämpa för att bygga och utveckla den. Ingen kommer att göra det åt oss.

Ett negativt bevis på Fjärde internationalens relevans och användbarhet är att andra försök till internationell samordning ständigt har misslyckats, försök som sade sig vara mer gradvisa, starta från gräsrotterna och bättre respektera de verkliga processerna. I början av 30-talet försökte sig Londonbyrån på denna metod, och senare, 1938, försökte den Internationella Arbetarfronten sig på samma sak: båda företagen led skeppsbrott och förlorade.³⁸ Idag har organisationer som Lutte Ouvrière i Frankrike, eller Socialist Workers Party i Storbritannien valt att som mest ha några få band, och upprätthålla diplomatiska förbindelser med grupper i andra länder. Har denna metod fått dem att göra större framsteg? Långt därifrån faktiskt.

Om man hade antagit Mendel-Stockfishs ståndpunkt vid Fjärde internationalens grundningskongress 1938, nämligen att förkunna dess historiska nödvändighet men vara mot dess bildande, skulle det i bästa fall ha varit ett trick för att byta etikett på samma sak, och i värsta fall skulle man ha gjort projektet mer diffust vid en tidpunkt då det annalkande kriget tvärtom gjorde det extra nödvändigt med en fast programmatisk beväpning och klara gränsdragningar. Tanken att det är proletariatet som skall skapa Internationalen innehåller ett kom av historisk sanning, men den går emot leninismens stora framsteg, nämligen att en förtrupp som handlar medvetet utifrån ett klart markerat program är ett medel att stärka proletariatets kamp, inte bara en spontan produkt av det senare.

Fjärde internationalen, som grundades 1938, gick in i kriget med ytterst begränsade styrkor. Bara tio länder hade representanter vid kriskongressen 1940, som hölls i USA. Ett första avgörande politiskt test var undertecknandet av den tysk-sovjetiska pakten och krigsutbrottet i Europa. En tredjedel av den amerikanska sektionen och majoriteten av det Internationella sekretariatet lämnade Internationalen. Den franska sektionen gick in i kriget splittrad. Andra världskrigets utbrott bröt också förbindelserna mellan många sektioner och gjorde de mest elementära funktioner särskilt svåra, vid en tidpunkt när nya och speciellt svåra politiska frågor ställdes (de nationella frågornas inbördes sammanhang med det imperialistiska kriget och kriget mot den byråkratiserade arbetarstaten). De grupperingar som inte grundades på stabila principer, som till exempel Londonbyrån, sprängdes i bitar och deras främsta nationella organisationer försvann praktiskt taget från den politiska kartan. Fjärde internationalen lyckades klara provet och gick ur kriget trogen sina politiska ståndpunkter och med sin kontinuitet obruten.

3. Var begreppet centrism, som hade en så stor plats i Trotskijs politiska tänkande på 30-talet, politiskt användbart eller en teoretisk täckmantel för sekteristiska manövrer?

Vissa personer chockeras av att man använder detta begrepp, som de anser vara nästan en förolämpning av ringa politisk nytta. Vi skall skingra dessa uppfattningar. Det är ingen förolämpning utan en politisk karaktärisering som inte hindrar politisk högaktning, respekt för hängivelse i handling och ett vänskapligt utbyte av ståndpunkter. Det är uppenbart att en organisation eller strömning som rör sig i positiv riktning, och med vilken praktiska närmanden sker, inte skall bemötas med skällsord. Det finns ingen orsak att ifrågasätta

---

³⁸ Den Internationella arbetarfronten (FOI) var en plan att bilda en internationell organisation mot kriget, som kom till på initiativ från PSOP:s vänsterflygel mellan 1938 och 1940. Den skulle organiseras från Norge av Daniel Guérin.

uppriktigheten i deras perspektiv innan man diskuterat med dem. Tvärtom skall man betrakta båda sidors respektive svar på de nyckelfrågor situationen ställer och försöka föra uppfattningarna närmare varandra.

Än en gång beror allt på den aktuella organisationen, hur politiskt seriös och aktiv den är, i vilken riktning den rör sig. Vissa stadgade grupper kan vara hinder på vägen till uppbygget av ett revolutionärt parti. Andra kan utvecklas åt rätt håll.

Om Trotskij menade att 30-talets ”moderna centrism” var ett brokigt sällskap, vad skall vi då säga om dagens ”post-moderna centrism”? Detta nya fenomen är resultatet av den historiska krisen för arbetarrörelsens ledning och stalinismens långt framskridna sönderfall. I internationell skala vacklar den mellan avsevärt fler internationella poler än sina föregångare: sovjetbyråkratin och socialdemokratin, naturligtvis, men nu också den kinesiska byråkratin, Castros ledarskap, det vietnamesiska ledarskapet. Begreppet centrism omfattar grupper som är ärliga revolutionärer vad gäller deras eget land liksom grupper som står på randen till att vara reformister. Det finns organisationer som är revolutionära i frågan om att gripa makten i sitt eget land, men har en felaktig ståndpunkt i internationella frågor och, åtminstone delvis, sluter upp bakom sovjetbyråkratins diplomati.

På den tid då Tredje internationalen var revolutionär kallades de strömningar centristiska som, enligt den hyllade formuleringen, helt enkelt vacklade mellan reform och revolution. I och med Kominterns degenerering och den därav följande krisen för världsproletariatets ledarskap har frågan blivit mer komplicerad. De av oss som vägrar erkänna att det finns organisationer som är revolutionära i sin konkreta verksamhet i sitt eget land men centristiska i sina ståndpunkter på ett internationellt plan, och vägrar medge att deras internationella ståndpunkter kan få verkliga konsekvenser för deras inhemska allianser och politik, riskerar att bli överrumplade. Nya händelser kan få dem att vackla mellan sekterism och opportunist, att utan övergång hoppa från den ena till den andra. Om vi förnekar att dessa organisationer överhuvudtaget är revolutionära, så underskattar vi dem. Och när vi senare upptäcker att sådana organisationer faktiskt kan spela en revolutionär roll, som till exempel i Centralamerika och många andra länder, innebär oförmågan att urskilja nyanserna mellan rött och svart att vi inte ser någon skillnad på oss själva och dessa strömningar.

Gentemot sådana strömningar är 30-talets metod fortfarande giltig i sina huvuddrag: Föreslå gemensamma aktioner så ofta och så regelbundet som möjligt för att utveckla gemensamma erfarenheter, och försök samtidigt få till stånd ett klart och djupgående programmatiskt utbyte för att utröna möjligheterna att få till stånd ett gemensamt parti.

4. Kan man idag lyckas bättre än tidigare och gå fram mot en massinternational tillsammans med andra strömningar?

Som svar på det kan vi upprepa Trotskijs ord att vi är beredda att vara en minoritetsströmning i en revolutionär international.³⁹ Det innebär, naturligtvis, att undersöka i vilken omfattning strömningarna ifråga är revolutionära. Men det finns först ett ännu mer elementärt kriterium. För att slå in på denna väg måste man hitta kompanjoner som uppfyller ett första villkor: de måste faktiskt vilja bygga en international. Det är inte frågan om vilja. Det är i grund och botten en politisk och programmatisk fråga. De förpliktelser och det engagemang

39 ”Bolsjevik-leninisterna anser sig vara en fraktion i den International som håller på att byggas. De är helt redo att arbeta hand i hand med andra revolutionära fraktioner.” (Se fotnot 19).

som uppbygget av en international kräver är i sig själv en fullfjädrad programmatisk fråga, eftersom den innebär en avgränsning från andra strömningar inom den organiserade arbetarrörelsen i de stora internationella frågorna. För att kunna ta ställning för uppbygget av en internationell organisation måste man därför vara överens i de programmatiska frågorna.

Om några betydande strömningar ställde sig uppgiften att bygga en international, och bygga den tillsammans med oss, vore det i sig själv en avgörande utveckling av deras ståndpunkter. Vi skulle tvingas att analysera den nya situationen. Men vi är inte där ännu.

Under tiden kan vi agera som en verklig internationell strömning, medveten om vikten hos sin tradition och sina bidrag, men öppen för dialog och vänskapligt samarbete, för utbyten och gemensamt arbete med andra strömningar i nationell, kontinental eller internationell skala, strömningar som också söker sig fram bland de omgrupperingsprocesser som nu äger rum inom den internationella arbetarrörelsen. Jämfört med 70-talet har redan en hel del sekteristiska avvikelser försvunnit, och det har upprättats förbindelser som var otänkbara igår. Detta är det tålmodiga och försiktiga arbetet att bereda vägen för ett återupprättande av en demokratisk och pluralistisk revolutionär massinternational.

5. Slutligen, finns det inga risker för sekteristiskt förfall när man under så lång tid är en minoritets-international?

Givetvis. Att kämpa mot strömmen kan vara en dygd. Men det kan också bli ens andra natur och en dålig vana. Vilken bot finns det mot denna fara? Finns det något vaccin? Det enda vapnet, som ingalunda är absolut, är att skola samtliga medlemmar, ledare och gräsrotter i *Kommunistiska Manifestets* anda, enligt vilket verkliga kommunister inte har några intressen skilda från proletariatets. Vi har aldrig betraktat revolutioner som vi inte ledde som cyniska kommentatorer. Även när vi kritiserade deras ledarskap, hyllade vi deras segrar som segrar för proletariatet i dess helhet.

Även här kan vi stödja oss på Trotskijs inställning på 30-talet:

Jag vet inte i vilket skede den Fjärde kommer att anlända. Ingen vet. Det är möjligt att vi än en gång måste gå samman i en enad International tillsammans med den Andra och den Tredje. Det går inte att tänka sig Fjärde internationalens öde skilt från de nationella sektionernas öde och vice versa.... I detta fall måste vi förutse situationer utan motstycke i historien. Om vi bara ser Fjärde internationalen som en internationell 'firma' som tvingar oss att under alla förhållanden förbli självständiga propagandaklubbar, då är vi förlorade. Nej, Fjärde internationalen är ett program, en strategi, kärnan till ett internationellt ledarskap. Dess värde måste bestå av en inte alltför juridisk inställning.⁴⁰

Trotsky själv var helt inställd på att tillämpa denna princip i praktiken, att minska faran för sekteristisk förstening genom de allra djärvaste organisatoriska initiativ, den trots ogynnsamma förhållanden allra närmaste kontakten med massrörelsens levande erfarenheter. Han var medveten om det stora gap som fanns mellan den första lilla kärnan och målet att bygga en massinternational och ett massparti, och om behovet av förmedlingar för att nå detta mål.

Om man skall ställa en fråga så är det snarare om inte detta intresse drevs alltför långt. Kanske ledde praktiken att besvara varje svängning i den politiska situationen lika för lika, i sådan utsträckning att man bytte taktik för partibygget fem gånger på fem år i fallet den

40 "A Conversation with Maurice Spector" (8 februari 1936), **Writings Supplement 1934-40**, s 649.

franska sektionen mellan 1933 och 1938, till ofrånkomliga organisatoriska avbrott och problem att upprätta en politisk och organisatorisk tradition, vilket i stort sett uppvägde de vinster man uppnått med dessa initiativ.

6. Är inte själva tanken på ”den socialistiska revolutionens världsparti” en myt som är dömd att vittra sönder när den kommer i kontakt med verkligheten?

Trotskij's starka betoning av att Internationalen behövdes som ett världsparti motiverades av det historiska bakslag för internationalismen som skulle leda från den stalinistiska teorin om ”att bygga socialismen i ett land” till att Kommunistiska Internationalen helt enkelt upplöstes 1943, av hänsyn till sovjetbyråkratins övermäktiga stat och diplomatiska intressen.

För Trotskij var uppbygget av ett världsparti den mest brännande politiska och organisatoriska tolkningen av ett strategiskt projekt. Det krönte hans teori om den ojämna och sammansatta utvecklingen, hans uppfattning av världen som en uttalad helhet, i sin tur resultatet av varuproduktionens generalisering, och hans teori om den permanenta revolutionen som den proletära revolutionens internationella utbredning.

Ur denna synvinkel är uppbygget av en revolutionär international inte mindre brännande idag än på hans tid. Produktionens, kapitalets, arbetsdelningens, marknadens och nu tjänsternas internationalisering har gjort enorma framsteg. Borgarklassens verktyg för internationella överläggningar, militära och finansiella pakter och internationella organisationer har mångfaldigats. Till skillnad från detta har den organiserade arbetarrörelsen, som i sin barndom såg längre och klarare än sin klassfiende när den skapade den Första internationalen, nu hamnat långt på efterkälken inte bara på det internationella planet, utan även i europeisk skala.

Problemet finns någon annanstans. Tanken på ett världsparti kan vara vilseledande om man tänker sig ett parti som styrs på samma sätt som ett nationellt parti med större medlemskader och räckvidd. Denna frestelse är inte rent teoretisk. Den fick en praktisk tillämpning i Tredje internationalens uttalade centralisering, i synnerhet efter dess femte kongress under Zinovjews auktoritära ledning.

Faktum är att ett nationellt revolutionärt partis och ett världspartis funktion inte är densamma. Det förstnämnda har som strategisk uppgift att leda kampen för att gripa makten från en särskild härskande klass och stat, på grundval av specifika revolutionära traditioner. Den andra har som uppgift att utveckla ett gemensamt medvetande om de viktigaste händelserna och uppgifterna i den internationella klasskampen, och underlätta förståelsen av de gemensamma intressen som finns utöver de nationella särdragen.

Ur denna grundläggande skillnad i funktion härstammar skillnader i den interna regimen och ledningens roll. Ett nationellt ledarskap är ansvarigt för sina beslut, det har ansvaret för att genomföra dem. Ett internationellt ledarskap kan bara uttala sig om den allmänna linjen, det har varken till uppgift eller möjlighet att tillämpa en strategi i verkligheten. Det är därför de grundläggande elementen i en international, enligt vår uppfattning, varken är dess medlemmar eller dess celler utan de nationella sektioner som utgör dess strategiska enheter och har den suveräna rätten att bestämma sin nationella taktik och välja sina egna ledningar.

Daniel Bensaid

Översatt ur: **Notebooks for Study and Research**, nr 9

(Översättning: Göran Källquist. Bearbetning, september -06 och februari -09, GK)